ज्योतिर्मय

Online Journal of Literature....

साहित्याचे विद्यापीठ

❑ पुणे ❑ वर्ष १ ले ❑ अंक ६० वा ❑ बुधवार दि.०९ एप्रिल २०२५ ❑ पाने ४ ❑ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणासाठी)

विशेष लेख...

ट्रम्प विरुद्ध संतापाची लाट

– प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय साहित्य

अमेरिकेत राष्ट्राध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प आणि एलोन मस्क यांच्या विरोधाला तीव्रता आली आहे. सोमवारी, कडाक्याच्या थंडीत, संपूर्ण अमेरिकेतील लोकांनी ट्रम्प आणि त्यांच्या धोरणांविरुद्ध निदर्शने केली. राष्ट्रपती दिनी लोकांनी नो किंगच्या घोषणा दिल्या. यावेळी, ट्रम्पच्या इमिग्रेशन अंमलबजावणी विधेयकाच्या निषेधार्थ लोकांनी ॲरिझोना स्टेट हाऊसमध्ये प्रवेश करण्याचा प्रयत्न केला.

सरकारी नोकऱ्या कपात, अर्थव्यवस्था, मानवी हक्क आणि इतर मुद्द्यांवर प्रशासनाच्या कारवाईविरोधात अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प आणि उद्योगपती एलोन मस्क यांच्या विरोधकांनी देशभरात रॅली काढून सरकारचा निषेध केला. नागरी हक्क संघटना, कामगार संघटना, + वकिल, दिग्गज आणि निवडणूक कर्मचारी यासह १५० हून अधिक गटांनी १,२०० हून अधिक संघटनांनी रस्त्यावर उतरून निदर्शने केली आहेत.सोमवारी, कडाक्याच्या थंडीत, संपूर्ण अमेरिकेतील लोकांनी ट्रम्प आणि त्यांच्या धोरणांविरुद्ध निदर्शने केली. राष्ट्रपती दिनी लोकांनी नो किंगच्या घोषणा दिल्या. यावेळी, ट्रम्पच्या इमिग्रेशन अंमलबजावणी विधेयकाच्या निषेधार्थ लोकांनी ॲरिझोना स्टेट हाऊसमध्ये प्रवेश करण्याचा प्रयत्न केला. फ्लोरिडा आणि कॅलिफोर्नियामध्येही निदर्शकांनी निदर्शने केली.

अमेरिकेचे नवे राष्ट्राध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प आणि टेस्लाचे सीईओ एलोन मस्क यांच्याविरोधात सतत निदर्शने सुरू आहेत. ॲरिझोना, फ्लोरिडा आणि कॅलिफोर्निया व्यतिरिक्त, बोस्टनमध्येही लोक रस्त्यावर उतरले. येथे सुमारे एक हजार लोकांनी स्टेटहाऊस ते सिटी हॉलपर्यंत बर्फात कूच केली. त्यांनी एलोन मस्क यांना जाण्याची मागणी करत घोषणाबाजी केली. निदर्शकांनी क्रांतिकारकांसारखे कपडे घातले होते आणि त्यांच्या हातात ''हा एक सत्तापालट आहे'' आणि ''कायरांनी ट्रम्पसमोर नतमस्तक व्हावे, देशभक्त उभे राहावे'' असे लिहिलेले फलक होते. ५५ वर्षीय अभियंता एमिली मॅनिंग म्हणाल्या की, अमेरिका कशासाठी आहे हे दाखवण्यासाठी राष्ट्रपती दिनी येथे असणे महत्त्वाचे आहे. अमेरिकन मूल्ये श्रीमंत वर्ग किंवा श्रीमंत लोकांसाठी नाहीत.याशिवाय, वॉशिंग्टन डीसी, ऑर्लँडो आणि सिएटलसह राज्यांच्या राजधान्या आणि प्रमुख शहरांमध्ये ट्रम्प यांच्या विरोधात निदर्शने झाली. राष्ट्रीय राजधानीत झालेल्या रॅलीत शेकडो लोक उपस्थित होते. इथे एका पोस्टरवर लिहिले होते, मस्कला हटवा, ट्रम्पला सत्तेवरून हटवा.

कडक थंडीतही लोक राष्ट्राध्यक्ष ट्रम्प यांच्या विरोधात निदर्शने करण्यासाठी बाहेर पडले. शून्यापेक्षा कमी तापमान असलेल्या अनेक शहरांमध्ये लोकांनी निदर्शने केली. फिनिक्समध्ये, शेकडो निदर्शक कॅपिटल हाऊसबाहेर जमले आणि त्यांनी राजा नाही आणि फॅसिझमचा प्रतिकार करा असे लिहिलेले पोस्टर हातात घेतले आणि घोषणा दिल्या. काही निदर्शकांनी आत प्रवेश करण्याचा प्रयत्न केला, परंतु सुरक्षा कर्मचाऱ्यांनी त्यांना रोखले. निदर्शक संघीय इमिग्रेशन धोरण कायद्यावर चर्चा करणाऱ्या राज्य सिनेट समितीच्या सुनावणीला उपस्थित राहण्याची मागणी करत होते.

निषेध आयोजक डेक आर्चर म्हणाल्या की त्यांचे ध्येय कार्यक्रम शांततेत ठेवणे आहे. स्टेटहाऊसमध्ये प्रवेश करण्याचा प्रयत्न करणाऱ्या एका माणसाच्या आणि एका सुरक्षा रक्षकाच्या मध्ये ती आली. सुरक्षा रक्षकाने निदर्शकांना दारापासून मागे ढकलले होते. आर्चर म्हणाले की, आम्ही सर्वकाही आदरणीय ठेवण्याचा प्रयत्न करत आहोत. आपण येथे विधान करण्यासाठी आलो आहोत, विधान बनण्यासाठी नाही.

निदर्शकांचे काय म्हणणे आहे?

दुसऱ्या एका निदर्शकाने सांगितले की, पश्चिम आणि पाश्चात्य युती नष्ट करण्याची आणि विस्कळीत करण्याची पुतिनची ही योजना आहे आणि त्यांच्याकडे एक परिपूर्ण कठपुतळी आहे. त्याने ट्रम्प यांना त्याचे काम करायला भाग पाडले आहे. हे पूर्णपणे अमेरिकेला वेगळे पाडण्यासाठी आहे.

एका निदर्शकाने सांगितले की, मी येथे त्या सर्व लोकांना पाठिंबा देण्यासाठी आलो आहे जे त्यांच्या नोकऱ्या, आरोग्य विमा, वैद्यकीय, सामाजिक सुरक्षा, घर, अन्न यासाठी लढत आहेत... लोक त्रास सहन करत आहेत कारण त्यांच्याकडे पैसे नाहीत... अनेक लोकांच्या नोकऱ्या गेल्या आहेत.

एका निदर्शकाने म्हटले की ट्रम्प यांनी जाहीर केलेले अतिरेकी शुल्क अमेरिकन आणि जगभरातील लोकांना ट्रम्प ही एक विध्वंसक शक्ती आहे हे समजून घेण्यासाठी एक इशारा आहे. त्यांची धोरणे अमेरिकन आणि भारतासारख्या मित्र राष्ट्रांसाठी चांगली नाहीत. आपण त्यांच्यासोबत भागीदार म्हणून काम केले पाहिजे. अमेरिका आणि भारतातील लोक गरीब होतील असे शुल्क लादले जाऊ नये. मला आशा आहे की पंतप्रधान मोदी डोनाल्ड ट्रम्प यांच्याशी संपर्क साधतील आणि त्यांना समजावून सांगतील की हे शुल्क अमेरिका, भारत आणि जगासाठी वाईट आहेत.

थॅलेसेमिया मुक्त भारतासाठी सर्वंकष, संघटित प्रयत्नाचा पुण्यात निर्धार

ज्योतिर्मय साहित्य

पुणे – थॅलेसेमिया या रक्ताच्या गंभीर आजारावर रुग्णांचे उपचार व्यवस्थापन, वाहक शोध आणि समाजप्रबोधन या त्रिसूत्रीवर काम करण्यासाठी 'राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघ जनकल्याण समिती' आणि 'जनकल्याण रक्त केंद्र साखळी' यांच्या वतीने संयुक्त प्रयत्न केले जाणार असून त्याचा प्रारंभ पुण्यातून करण्यात आला.

पुण्यातील 'सेवा भवन' येथे जागतिक आरोग्य दिनाचे औचित्य साधून या उपक्रमासंबंधीची कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली होती. संघाच्या केंद्रीय कार्यकारिणीचे सदस्य भय्याजी जोशी, 'जनकल्याण समिती'चे अध्यक्ष डॉ. अजित मराठे, 'जनकल्याण रक्त केंद्र साखळी'चे अध्यक्ष डॉ. दिलीप वाणी आणि राज्य रक्त संक्रमण परिषदेचे सहाय्यक संचालक डॉ. महेंद्र केंद्रे यांची कार्यक्रमात प्रमुख उपस्थिती होती. थॅलेसेमिया या समस्येच्या संदर्भात काम करणारी रक्त केंद्र आणि सामाजिक संस्थांना एकत्र आणून त्यांच्या कार्याचे सुसूत्रिकरण 'जनकल्याण समिती' आणि 'जनकल्याण रक्त केंद्र साखळी' यांच्यातर्फे केले जाणार आहे.

जेव्हा सामूहिक व प्रभावी प्रयत्न होतात तेव्हा वैद्यक क्षेत्रासमोर येणाऱ्या नित्य नवीन आव्हानांवर मात करता येते, असे पूर्वीचा इतिहास सांगतो. अशाच पद्धतीचे प्रयत्न सर्वांनी मिळून आणि सर्वंकष पद्धतीने आपण केले तर आपण याही आव्हानावर मात करून थॅलेसेमिया मुक्त समाजाच्या दिशेने वाटचाल करू शकतो, असा विश्वास भय्याजी जोशी यांनी यावेळी व्यक्त केला.

रेड क्रॉस सोसायटीचे सचिव डॉ. रवींद्र कुलकर्णी यांनी या समस्येच्या वेगवेगळ्या अंगांचा विचार प्रतिनिधींसमोर मांडला. डॉ. चिन्मय उमरजी यांनी आजाराची शास्त्रीय माहिती आणि सध्याचे प्रचलित व्यवस्थापन याची माहिती दिली. थॅलेसेमिया सोसायटी पुण्याच्या अध्यक्ष डॉ. नीता मुन्शी आणि राज्य रक्त संक्रमण परिषद, सहाय्यक संचालक, डॉ. महेंद्र केंद्रे यांनी थॅलेसेमिया आजार आणि त्याच्याशी सामना करण्यासाठी आवश्यक प्रयत्न या विषयावर मार्गदर्शन केले.

थॅलेसेमिया रुग्णांचे व्यवस्थापन या विषयावर संभाजीनगरच्या डॉ. मंजुषा कुलकर्णी आणि डॉ. लिझा बलसारा यांनी थॅलेसेमिया मुक्त समाजासाठी थॅलेसेमिया तपासणी या विषयावर डॉ. अतुल कुलकर्णी आणि डॉ. अमर सातपुते यांनी तसेच थॅलेसेमिया विषयाचे व्यापक समाज प्रबोधन या विषयावर प्रदीप पराडकर आणि डॉ. आशुतोष काळे यांनी चर्चा समन्वयन केले.

थॅलेसेमिया हा रक्ताचा एक अनुवांशिक आणि अतिशय गंभीर आजार आहे. वाहक पती-पत्नी एकत्र आले तर मुलांना हा आजार होतो. या आजारावर आज किफायतशीर उपचार नसल्यामुळे ठराविक कालावधीनंतर वारंवार त्यांना रक्त द्यावे लागते. या आजाराबाबतचा सर्वंकष विचार कार्यशाळेत करण्यात आला. राज्यातील १८ जिल्ह्यांतील २४ संस्थांचे तसेच १५ रक्त केंद्रांचे प्रतिनिधी कार्यशाळेत उपस्थित होते. या आजाराच्या संदर्भात वैशिष्ट्यपूर्ण काम करणाऱ्या विविध संस्थांचा सत्कारही कार्यशाळेत करण्यात आला.

व्यवसाय शिकायला सोपा आहे पण करायला अवघड आहे – राम भेंडे

ज्योतिर्मय साहित्य

भोर – ॲग्रीकल्चरल डेव्हलपमेंट ट्रस्ट, संचलित शारदाबाई पवार महिला आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज शारदानगर, महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान सहायता केंद्र, कॉलेज ऑफ ॲग्रीकल्चरल यांच्या संयुक्त विद्यमाने ''कृषी उद्योजकता कौशल्य विकास कार्यक्रम'' हा तीस दिवसांचा प्रशिक्षण कार्यक्रम शारदानगरला सुरू झाला असून त्याचे समन्वयन डॉ. आर. एस.सुरवसे आणि डॉ. एम. आर. निंबाळकर करीत आहेत. राम भेंडे यांनी ''ई-कॉमर्स'' या विषयावर मार्गदर्शन करताना त्यांनी सहभागी विद्यार्थ्यांमध्ये काही ॲक्टिव्हिटी घेतल्या व विषय समजावून सांगितला. विषय समजून सांगताना ते म्हणाले,'' शंभर पैकी ८० टक्के लोक नोकरीच्या मागे पळतात, देशाची लोकसंख्या वाढली पण संसाधने मात्र वाढली नाही, व्यवसाय का करायचा? तर व्यवसायातून आपण इतरांना काम देऊ शकतो, नोकरी फक्त स्वतःपुरती मर्यादित असते, व्यवसाय मात्र पिढ्यान-पिढ्या चालत राहतो. व्यवसाय करण्याचे जसे अनेक फायदे आहेत तसे तोटेही आहे. व्यवसाय करणाऱ्या माणसाला नोकरीचे फायदे दिसतात आणि नोकरी करणाऱ्या माणसाला व्यवसायाचे फायदे दिसतात. ५० टक्के व्यवसाय पहिल्या वर्षीच बंद पडतात. तुम्ही जर तुमचा व्यवसाय १००० दिवस म्हणजे तीन वर्ष टिकवू शकला तर तुम्ही व्यवसायात यशस्वी होऊ शकता. आपण आपला व्यवसाय कोणत्या मार्गाने पुढे नेणार आहोत याची स्पष्टता असली पाहिजे. प्रत्येक व्यवसायाचे वेगळे असे एक विशिष्ट मॉडेल असते तेच स्वीकारावं लागते. (उदा. वडापावचा गाडा असतो, गाड्यांचे शोरूम असते.) व्यवसाय करताना आपण काम कसे करतो हे महत्त्वाचे असते. ज्ञानाला चांगल्या कामाची जोड दिली तर व्यवसायामध्ये भरभराट होते. व्यवसाय करताना पूर्ण माहिती करून घ्या. व्यवसायात सुरुवात जशी महत्त्वाचे असते, तसे वितरणही महत्त्वाचे असते, व्यवसायात स्वतःचे निर्णय महत्त्वाचे असतात, व्यवसायात सुरुवातीला वेळ द्यावा लागतो. व्यवसाय करताना आपण जे शिकत जातो ते कोणत्याही महाविद्यालयात किंवा विद्यापीठात शिकायला मिळत नाही. व्यवसाय शिकायला सोपा आहे पण करायला अवघड आहे. व्यवसायात वेळ, गुंतवणूक, विचार या गोष्टी महत्त्वाच्या असतात. ध्येयवेडे होऊन व्यवसायाचा विचार केला तर आपण यशस्वी होऊ शकतो.

ध्येयवेडे होऊन व्यवसायाचा विचार केला तर आपण यशस्वी होऊ शकतो. व्यवसायात कौशल्य व दृष्टिकोन या गोष्टी खूप महत्त्वाच्या आहेत. व्यवसायात उतरण्यापूर्वी आपला आपल्यावर ठाम विश्वास असणे आवश्यक आहे. मी हे करू शकतो हा विश्वास महत्त्वाचा आहे. व्यवसाय का करायचा आणि कसा करायचा ते ठरवून घ्या. व्यवसायाचे अनेक प्रकार आहेत. शेती व शेतीपूरक व्यवसाय हा त्यातीलच एक प्रकार आहे. शेतीपूरक व्यवसायात जास्त जोखीम असते. आपल्या परिसरात ज्या वस्तू सहज उपलब्ध होतात त्याच्या आधारे आपण शेतीपूरक व्यवसाय करू शकतो, शेती पूरक व्यवसायात दूध व दुग्धजन्य पदार्थ, पशुपालन, मधुमक्षिका पालन, तेलबिया, खत, बी-बियाणे, अवजारे, औषधी वनस्पती असे अनेक छोटे -मोठे व्यवसाय येतात.

सदर कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी संस्थेचे चेअरमन राजेंद्र पवार, विश्वस्त-सचिव, सुनंदा पवार, मुख्य कार्यकारी अधिकारी निलेश नलावडे, संस्था समन्वयक प्रशांत तनपुरे, संस्थेच्या एचआर हेड गार्गी मॅडम, महाविद्यालयाचे प्राचार्य प्रो.डॉ. श्रीकुमार महामुनी, उपप्राचार्य, डॉ. मोहन निंबाळकर, विज्ञान शाखाप्रमुख डॉ. परिमीता जाधव, महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक वर्ग, शिक्षकेत्तर कर्मचारी यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

डिजिटल शिक्षणाचे धोरण स्वीकारणे काळाची गरज-प्रा.राम शिंदे

ज्योतिर्मय साहित्य

अहिल्यानगर – आधुनिक तंत्रज्ञान युगामध्ये डिजिटल शिक्षण आवश्यक असून डिजिटल शिक्षण धोरण स्वीकारणे ही काळाची गरज असल्याचे प्रतिपादन महाराष्ट्र विधानपरिषदेचे सभापती प्रा. राम शिंदे यांनी केले.

'डिजिटल स्कूल' या संकल्पनेअंतर्गत कर्जत तालुक्यातील ८७ व जामखेड तालुक्यातील २४ अशा १११ शाळेतील इंटरॅक्टिव्ह टच पॅनल आणि महाराष्ट्र शिक्षण मंडळाच्या अभ्यासक्रमावर आधारित डिजिटल ई लर्निंग सॉफ्टवेअरचे लोकार्पण सभापती श्री. शिंदे यांच्या हस्ते दूरदृश्य प्रणालीद्वारे करण्यात आले. कार्यक्रमाला जिल्हाधिकारी डॉ. पंकज आशिया, जिल्हा परिषदेचे प्रभारी मुख्य कार्यकारी अधिकारी संभाजी लांगोरे यांच्यासह जिल्ह्यातील गटविकास अधिकारी, शाळांमधील शिक्षक, विद्यार्थी तसेच पालक उपस्थित होते.

सभापती प्रा. राम शिंदे म्हणाले, प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी अनेकवेळा 'परीक्षा पे चर्चा' या उपक्रमातून विद्यार्थ्यांशी संवाद साधून त्यांचा आत्मविश्वास वाढवला आहे. शिक्षण हे तणावमुक्त व सृजनशील असले पाहिजे यावर त्यांनी नेहमीच भर दिला आहे. मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांच्या नेतृत्वाखाली डिजिटल शिक्षणाच्या पर्वाची सुरुवात झाली आहे. त्याला अनुसरूनच ग्रामीण भागात जिल्हा परिषदेच्या शाळेमध्ये शिक्षण घेत असलेल्या विद्यार्थ्यांना उच्च दर्जाचे गुणवत्तापूर्ण शिक्षण मिळावे या संकल्पनेतून हा उपक्रम राबविण्यात येत आहे.

आधुनिक तंत्रज्ञानातून विद्यार्थ्यांचे उज्ज्वल भविष्य साकारले जाणार आहे. या उपक्रमामुळे विद्यार्थ्यांना सर्व विषयांची उकल अत्यंत सुलभपणे होणार आहे. रंगात्मक आणि चित्रकात्मक पद्धतीने विद्यार्थ्यांना विषय समजून सांगता येणार आहेत. फळा, खडू, डस्टर ही संकल्पना नष्ट होत आहे. यापूर्वीही विद्यार्थ्यांना इंटरॅक्युअल बोर्ड, डिजिटल बोर्ड उपलब्ध करुन देण्यात आले असून यानंतरही शाळांना अशाच पद्धतीची शिक्षण व्यवस्था उपलब्ध करुन देण्यात येणार असल्याचेही सभापती प्रा. शिंदे म्हणाले.

शिक्षक हा शिक्षणाचा आत्मा आहे. शिक्षकांनीही आधुनिक तंत्रज्ञानाची कास धरणे ही काळाची गरज बनली आहे. शिक्षकांनी नवनवीन तंत्रज्ञान आत्मसात करुन विद्यार्थ्यांपर्यंत पोहोचत त्यांचे उज्ज्वल भविष्य घडविण्याची गरज आहे. विद्यार्थ्यांना त्यांच्या कलानुसार शिक्षण देण्याची गरज आहे. सृजनशिलतेला आव्हान आणि प्रोत्साहन देणारे हे स्मार्ट बोर्ड विद्यार्थ्यांच्या कल्पनाशक्तीला चालना देणारी जादुई खिडकी आहे. डिजिटल युगामध्ये नवीन काय आहे हे विद्यार्थ्याला पहायला, ऐकायला आणि प्रात्यक्षिक करायला मिळाले तर यातून विद्यार्थ्यांचा शाळेत जाण्याचा उत्साह वाढून त्यांचे भविष्य या माध्यमातून निश्चितच घडू शकेल, असा विश्वासही सभापती प्रा.शिंदे यांनी व्यक्त केला. आजचे युग हे डिजिटल तंत्रज्ञानाचे आहे. पूर्वीच्या शिक्षण पद्धतीमध्ये आणि आजच्या शिक्षणामध्ये मोठे बदल झाले आहे. आधुनिकतेच्या युगाच्या स्पर्धेत विद्यार्थ्यांना टिकायचे असेल तर डिजिटल शिक्षण घेणे अत्यंत आवश्यक आहे. चिकाटी आणि सतत ज्ञान मिळविण्याची भूक असेल तर यातून एक मोठ परिवर्तन घडू शकते. त्यामुळे हे डजिटल शिक्षण हे विद्यार्थ्यांच्या उन्नतीसाठी पूरक ठरणार आहे. केवळ शिक्षकांनीच नव्हे तर पालकांनीसुद्धा विद्यार्थ्यांना डिजिटल शिक्षण घेण्यासाठी प्रोत्साहित करण्याचे आवाहनही त्यांनी यावेळी केले.

जिल्ह्यातील १११ शाळांमधून आपण एकाचवेळी या इंटरॅक्टिव्ह टच पॅनलचे लोकार्पण केवळ डिजिटल तंत्रज्ञानामुळे आपण करु शकत आहोत, हीच या तंत्रज्ञानाची ताकद असल्याचे सांगत हा उपक्रम यशस्वी करण्यासाठी शिक्षक आणि पालकांनी विद्यार्थ्यांच्या अडचणी सोडवत त्यांचे कुतुहल जपण्याचे काम करण्याची गरज आहे. शिक्षणाच्या क्षेत्रात अनुकूल परिवर्तन घडविण्यासाठी सर्वांच्या सहकार्याची आवश्यकता असल्याचेही ते म्हणाले.

लक्षवेधी छायाचित्र....

उडण्यासाठी पंखात बळ नाही, मनात इच्छा लागते.

(छाया : रवी देशमुख, पुणे)

– विद्यावाचस्पती विद्यानंद
Mobile: +917709612655
Email: vidyavachaspati.vidyanand@gmail.com

आनंदी पहाट...

संस्कृती संस्कारांवर आधारलेली असते

ज्योतिर्मय साहित्य

संस्कारांशिवाय जीवन भरकटलेल्या जहाजाप्रमाणे, विमानाप्रमाणे असते, एकप्रकारे विमनस्क अवस्थेतील मन कोणतीही पातळी गाठू शकते. आपली संस्कृतीसुद्धा संस्कारांवर आधारित असते. संस्कार म्हणजे आपल्या अंतर्मनावर सामाजिकदृष्ट्या महत्वाच्या आणि उपयुक्त ठरतील अशा चांगल्या सवयी, असे म्हणता येईल. आपल्यामध्ये यासाठी आवश्यक ते सद्गुण असणे जरुरीचे असते. अशा गुणांचा केवळ व्यक्तिगत लाभ होत नसतो, तर समाजातील प्रत्येक घटक लाभार्थी ठरत असतो. विचारांचा पाया मजबूत असलेल्या व्यक्तीच्या मानसिक कळसाची उंची मोजणे सहज शक्य होतेच असे नाही. अशा व्यक्तीपेक्षा त्या व्यक्तीच्या विचारांचेच आकर्षण, कौतुक आणि आदर अधिक असल्याचे दिसून येत असते. ह्याची जाणीव आपण ठेवणे आवश्यक असते. अशी वैचारिक प्रगल्भता प्राप्त करणाऱ्यांपैकी आपणही एक असायला काय हरकत आहे, असा विचार आपल्या मनात यायला हवा. विचारवंतांच्या वैचारिक बैठकीत सामील व्हायला कसे मिळेल, ह्याच दृष्टीकोनातून प्रयत्न करण्यात येणे महत्वाचे ठरते. कारण, अशा विचारवंतांच्या वैचारिक, मानसिक कळसाला स्पर्श करून येणारा प्रकाशाचा, आशेचा प्रत्येक किरण मार्गस्थ होण्यासाठी अनेकांना योग्य दिशा दाखवत असतो. दशदिशांपैकी कोणत्याही दिशेने मार्गस्थ झाले, तरीही यश प्राप्तीच्या मार्गाचे दर्शन होतच राहते. आपल्या अंतर्मनाला संस्कारच शिस्त लावत असतात. एक विशीष्ट आकार, दिशा आणि गती प्राप्त करून देत असतात. मुळातच ह्या विचारांची व्याप्ती आपण समजून घेणे सर्वप्रथम जरुरीचे असते. आपल्या प्रत्येकाच्या जीवनांत अंतर्मानावरील संस्कार खूप महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावत असतात. त्याशिवाय आपल्या विचारांमध्ये परिपक्वता येतेच असे नाही. संस्काराशिवाय जीवनमूल्य शून्य ठरत असते. संस्कारच आपल्याला श्रेष्ठ बनवत असतात, उत्तम आकार देत असतात. आपल्या सर्वोत्तम जीवनाचा पाया उत्तम संस्कारांवरच अवलंबून असतो.

आनंदाची गुढी

ज्योतिर्मय साहित्य

फाल्गुन मासातल्या होळीबरोबर थंडी पण संपते आणि येणारा चैत्र महिना नवीन वर्षाचा संदेश घेऊन येतो. पण तो नुसता येत नाही. आनंदाचे प्रतीक म्हणून तो खूप काही गोष्टी आपल्यासोबत आणतो. तसं तर चैत्र हा शब्द चित्रा नक्षत्रावरून आला आहे. चित्र म्हणजे विविधता. या चैत्र महिन्यात किती तरी विविध गोष्टी निसर्ग आपल्यासाठी घेऊन येतो. वसंत ऋतूचे आल्हाददायक आगमन झालेलं असतं. वसंत हा खरं तर ऋतूंचा राजाच म्हणायला हरकत नाही. या वसंतात सृष्टी गंधवती होते. झाडं आपली जुनी वस्त्रं टाकून नवीन रेशमी पर्णसाज परिधान करतात. तांबूस कोवळी, पोपटी, हिरवीकंच पाने जणू नैसर्गिक तोरणाचा साज सृष्टीला चढवतात. निरनिराळी फूल फुलून आलेली असतात. गुलाब, मोगरा यासारखी अनेक फुलझाडं आपल्या सुगंधानं वातावरण प्रसन्न करतात. आम्रवृक्षासह विविध झाडांना आलेला मोहर, वातावरण धुंद करीत असतो. कोकिळेचा पंचम स्वर आसमंतात निनादत असतो. अशाच प्रसन्न वातावरणात मराठी महिन्यातला पहिला दिवस वर्षातला पहिला आनंदाचा सण घेऊन येतो. घराघरांवर गुढ्या उभारल्या जातात.

रावणाचा वध करून प्रभू श्रीराम अयोध्येला परत आले तेव्हा अयोध्येच्या प्रजाजनांनी गुढ्या तोरणे उभारून रामरायाचे स्वागत केले. या दिवशी रेडिओवर माणिक वर्मांच्या भावपूर्ण आवाजातलं गाणं हमखास ऐकायला येतं आणि आपलं मन प्रसन्न करतं.

विजयपताका श्रीरामाची
झळकते अंबरी
प्रभू आले मंदिरी

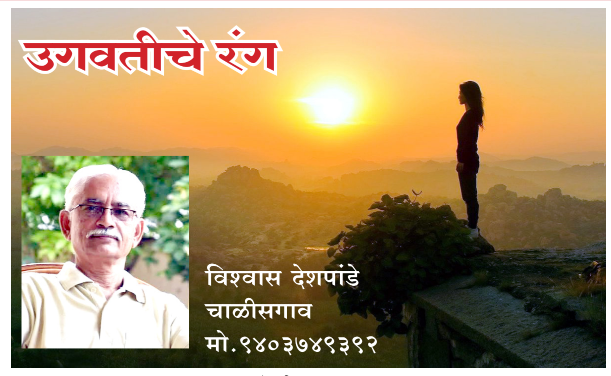

गुलाल उधळून नगर रंगले
भक्तगणांचे थवे नाचले
रामभक्तीचा गंध दरवळे
गुढ्या तोरणे घरोघरी ग.

किती सुंदर शब्द ! खरोखरच वातावरणात रामभक्तीचा गंध दरवळत असतो. कारण गुढीपाडव्यापासून श्रीरामांच्या नवरात्राला सुरुवात होते. आपले सण, उत्सव किती सुंदर तऱ्हेने निसर्गाशी आणि ईश्वराशी जोडले आहेत. निसर्ग आणि मानव यांच्यातील अतूट नाते तेव्हाच त्यांना उमजले होते. पर्यावरण जपणे, त्याच्या साथीने जगणे हा त्यांच्या जीवनाचाच जणू एक भाग झाला होता. इको फ्रेंडली वगैरे शब्द आपण आज वापरत असलो तरी त्यावेळी जे काही होते, ते सगळेच इको फ्रेंडली होते. असे सण साजरे करण्यामागे पूर्वजांची दृष्टी किती विशाल आणि उदात्त होती, याचे प्रत्यंतर या सगळ्या सणांमागील पार्श्वभूमी जेव्हा आपण समजून घेतो, तेव्हा लक्षात येते. त्यामागे असणारा आरोग्याचा दृष्टिकोन, सामाजिक एकतेचा संदेश खूप महत्वाचा असतो. पण आपण जेव्हा हा उद्देश समजून न घेता हे सणवार साजरे करतो, तेव्हा मात्र ती एक औपचारिकता होते. सुटी, खाणेपिणे, मौजमजा यातच दिवस व्यतीत होतो. नवीन पिढीच्या दृष्टीने तर आपल्या या प्रथा, परंपरा समजून घेणे आवश्यक वाटते तरच भविष्यात आपली संस्कृती, सामाजिक एकोपा टिकून राहील.

उज्वला धर्माधिकारी,
पुणे, मो. ७५८८२ ३५६४६

पढत मूर्ख लक्षण

ज्योतिर्मय साहित्य

यासाठी आपणा सर्वांना महिती असलेले कोळी, माशी, हत्ती, कमळ, मुंगीचे ऊदा समर्थ देतात. स्त्रियांच्या संगतीत रमतो, प्रत्येकाला ब्रम्हज्ञान सांगत बसतो, दारू सारख्या निंद पदार्थीचे सेवन करतो. वाईट आचरणाने वागतो. मी म्हणजेच देह अशी खोटी भावना अंगिकारणारा, अती लोभापायी भगवंताशी मैत्री न करणारा, आपमतलबी, स्त्रियांच्या अवयवांचे वर्णन करणारा, त्यांची नाना सोंग घेणारा, भगवंताला विसरून फाजील पणात जगणारा, ऐश्वर्य असेल तर त्याच्या मनामधे घमेंड येते, सर्व जीव मात्रांना विसरतो. त्यांना हीन समजतो, शास्त्रविरोधी मतांचे प्रतिपादन करतो. त्यांना आधार देतो,

जो कोणी विद्वा विरक्त आहेत ब्रम्हज्ञानी आहे, महायोगी हे ऐवढे अधिकार हातात असताना लोकांना खोटे भविष्य सांगत सुटतो. तो पढतमुर्ख होय.समाजाला खंबीर बलशाली कणखर अशा लोकांची गरज असताना, अशी विचारधारा असताना समाजाला सन्मार्गाला लावायचे सोडून नको त्या गोष्टींची पाठराखण करतो,समाजात बेबंदशाही माजवतो तो पढतमुर्ख होय.ज्याने कधीच भक्ती मार्गाचा अवलंब केला नाही .वैराग्य, भजनपूजन न करता लोकांना मात्र ब्रम्हज्ञानसांगतो तो पढतमुर्ख होय. तिर्थक्षेत्र,वेदशास्त्र,भजनपुजन या सर्वांना कर्मठपणा समजून त्याग करतो अपवित्र भ्रष्ट आचरणाने वागतो. ज्याची योग्यता नाही त्याची स्तुती करतो. एखाद्याची तोंडावर स्तुती करायची व पाठ फिरली की त्याच्यावर शिव्यांची लाखोळी वहायची. गुरूंचा अनादर करायचा. ज्ञानाच्या मोठमोठ्या बाता सांगत बसतो दुसऱ्याला चांगले वागण्यास सांगतो पण स्वतः दुष्कर्म करतो. अनाचाराने अवैधरित्या धन संपत्ती जमा करतो. पैसा मिळवण्यासाठी स्वार्थीपणाने परमार्थाचा वापर करतो. स्वतः ब्रम्हज्ञानी नसुनही लोकांना ब्रम्हज्ञान पेरण्याचा खटाटोप करतो. परमार्थाच्या नावाखाली देवाधर्माच्या नावावर जो भ्रष्टाचार, अनाचार,अनागोंदी कारभार करतो.प्रपंच अशाश्वत म्हणून त्याच्याकडे पण नीट लक्ष दिले नाही. परमार्थ खोटा मानला म्हणून तो केला नाही. सतत देवाब्राम्हणांचा द्वेश करून सतत नकारात्मक विचारात गढून जातो तो पढतमुर्ख होय.

समर्थांनी ऐकुण ४१ ओव्यामध्ये पढतमुर्खाचे वागणे सांगितले आहे मला समजले तसे प्रत्येक ओवी माझ्या कुवतीनुसार मांडण्याचा प्रयत्न केला .

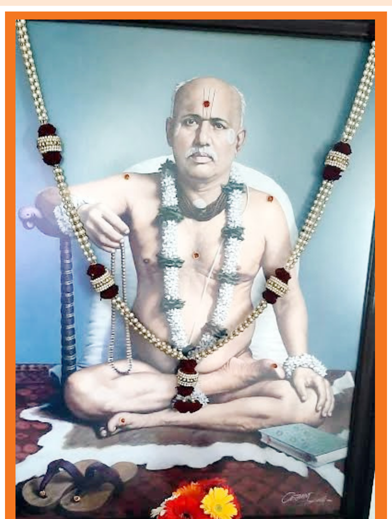

श्री ब्रह्मचैतन्य गोंदवलेकर महाराज

अखंड समाधानाचा मार्ग ।

ज्योतिर्मय साहित्य

चित्तात राखावे समाधान ।। चित्तांत ज्याचे राहिले समाधान । तोच भगवंताचा आवडता जाण ।। ज्याचा विश्वास रामावरी । त्याला समाधान स्वीकारी ।। माझे हित रामाचे हाती हा धरिता विश्वास । समाधान मिळत असे जीवास ।। दु:ख ही परमात्म्याची इच्छा जाणून जो भगवंताचा झाला । त्याला देह प्रारब्धावर टाकता आला ।। प्रारब्धाने देहाची स्थिति । हे सर्वच सांगती । पण त्यात मानता येते सुख समाधान । ध्याता एक रघुनंदन ।। तात्पुरते काही तरी औषध घ्यावे । देहाच्या लोभात न सापडावे ।। माझे सांगणे दुजे नाही । जोवर श्वासोच्छवास देही । तोंवर मुखी नाम पाही ।। तरीपण मी सांगतो एक । ठेवावा रामावर विश्वास । तोच साह्यकारी होईल खास ।।

असावे शुद्ध आचरण । करावे भगवंताचे स्मरण ।। कर्तव्याची ठेवावी जागृति । त्यात भगवंताची राखावी स्मृति ।। नामाविण नाही दुजे साधन । हे सांगत आले सर्व संतजन ।। देहाचे अस्तित्व भगवंतासाठी। याहून नाही दुजी उच्च प्राप्ति ।। देहाचे भोग देहाचे माथी । ऐसे सर्व सांगती । परि एक वाटतसे चित्ता । ते दूर होतील एक भगवंत चिंतिता ।। भगवंतावाचून देहाचे सुखभोग । हे न मानिती साधुसज्जन ।। आता जगणे रामासाठी । हा निश्चय मानावा चित्ती ।। जगातील वैभव ऐश्वर्य संपत्ति । लौकिक आणि कीर्ति । हे परमात्म्यावाचून मातीमोल साधुसंत गणती ।। आजवर झाले कष्ट फार । देहाचा भरवसा धरून थोर ।। देहाचे सुखसौख्य आदरसत्कार । हे प्रारब्धाधीन सत्य जाण ।। मुलींनी खेळ मांडला । परि नाही कामाला आला । तैसा प्रपंची थोर झाला । परमात्म्याचा तो न म्हणावा भला ।। रामापरते सत्य नाही । श्रुतिस्मृति सांगतात हेच पाही ।। आता न ठेवावा जगी भरवसा । राम सखा करावा खासा ।। रामाविण अन्य प्रीति । उपजे देहबुद्धीचे संगती ।। आता राम एकच करी ।। तुझा विसर न पडो अंतरी ।। आता जसे असेल तसे होऊ द्यावे । रघुनाथभजनी असावे ।। मागील झाले होऊन गेले । पुढील येणार येऊ द्यावे भले ।। आत न धरावा हव्यास । हेच वाटे जीवास ।। जे जे करणे आणिले मनी । रामकृपे पावलो जगी । माझे आता काही । दुसरे मागणे नाही।। माझे कोणी नाही । मी कोणाचा नाही । जग आणि देह अगदी माझे नाही ।। जे जे काही दृश्य पहावे। त्याचे रूपांतरच व्हावे । हा नेहमीचा अनुभव ठेविता चित्ती । समाधानाची होय प्राप्ती ।।

जोवर श्वासोच्छ्वास देही। तोवर मुखी नाम पाही।।

***

संस्कृती व संस्कार

विभावरी कुलकर्णी,
मो. ८०८७८१०१९७

गोष्टी प्राण्यांच्या ६

ज्योतिर्मय साहित्य

लहानपण खेडेगावात गेल्यामुळे निसर्गाची विविधता अनुभवता आली. त्याचा आनंद घेता आला. आणि कोणत्याच प्राण्यांची कधी भीती वाटली नाही. निसर्गातून एक लक्षात आले होते, प्राणी उगीचच कोणाला इजा करत नाहीत. आपण त्यांना घाबरतो आणि ते आपल्याला घाबरतात. माणूस आणि प्राणी यांच्यातील गैरसमजा मुळे गोंधळ उडतो. आमच्या घरात इतके मोठे बेडूक यायचे की बघून भीती वाटायची. आणि आपण त्यांना हाकलू लागलो की त्यांचा गोंधळ व्हायचा आणि ते अजूनच आत कुठेतरी जाऊन बसायचे. पण त्यांना काहीच केले नाही तर ते निघून जायचे. आम्ही जेव्हा नवीन घरात रहायला आलो त्या वेळी आजुबाजूचा निसर्ग आणि घरासमोरील रिकामी गवत असलेली जागा बघून खूप छान वाटायचे. या घरात रहायला आल्यावर जेव्हा पहिलाच पाऊस पडला त्या वेळची आठवण अजूनही येते. रात्री आम्ही झोपलो त्यावेळी घरासमोर छान हिरवळ होती. रात्री बराच पाऊस पडला. सकाळी उठून बघितले तर समोरची हिरवळ एकदम पिवळी दिसली. सगळ्यांच आश्चर्य वाटले. मग कोणीतरी त्यावर एक छोटा दगड टाकला तर त्या पिवळ्या गवतात हालचाल झाली. म्हणून परत एक दगड टाकला तर त्यातून एक पिवळा धम्मक बेडूक उडी मारून बाहेर पडला. मग समजले, त्या रिकाम्या जागेत पावसाचे पाणी साठले होते. आणि उन्हाळ्यात जे बेडूक दगडांच्या कपारीत आडोशाला बसतात ते सगळे या पाण्यात आले होते. कधीही न बघितलेले हे पिवळे शेत त्या दिवशी बघितले. मग घरातील मोठ्या माणसांनी सांगितले अशा या पावसाला बेडकांचा पाऊस म्हणतात. कारण ते सगळीकडून पाणी असते त्या जागी जमा होतात. विशेष म्हणजे दिवसभरात त्यांनी आपापल्या जागा/ठिकाणे शोधली आणि जसे सगळे अचानक आले, तसेच अचानक गायब झाले.

या घरात आल्यावर अजून एक गोष्ट लक्षात आली. जसे मांजर किंवा कुत्रे कुठेही सोडले तरी पुन्हा आपल्या स्वागताला हजर असतात. तसेच आमच्या घरातील म्हणजे जिन्याखाली बसायचा, तो बेडूक कुठेही नेऊन सोडला की एक दीड तासात पुन्हा येत असे. हे माझे निरीक्षण होते. पण मला घरातील सगळे खोडून काढत होते. मग त्याला दुसरीकडे नेऊन सोडण्यापूर्वी त्याच्या पायात एक दोरा बांधला. आणि त्याची सगळयांना ओळख पटली.

एकदा तर असे दृश्य बघितले होते, की त्यावेळी संमोहन याचा अर्थ कळला होता. पूर्वी सांडपाणी वाहून नेण्यासाठी उघडे अर्धे पाईप असायचे. त्यातून एकदा एक साप त्वरेने चालला होता. तो कुठे चालला आहे हे बघितले तर त्याच्या समोरच्या दिशेने बेडूक येत होता. आणि त्याला पकडण्यासाठी साप चालला होता. आम्हा बघणाऱ्यांना हे कळत नव्हते की बेडूक त्याच्याच दिशेने का चालला आहे? दोघेही जणू एकमेकांना भेटायला निघाले होते. बेडकाच्या जवळ आल्यावर सापाने तोंड उघडले आणि बेडूक हळूहळू चालत त्याच्या तोंडांत गेला. तो अर्धा तोंडांत असताना साप पटकन वळाला आणि झटक्यात निघून गेला.

खरे तर आपणच त्यांच्या घरात रहायला येतो. आणि त्या घरावर मालकी हक्क गाजवतो. मग या प्राण्यांनी कुठे जावे? एक पाऊस पडला की छोटे छोटे बेडूक घरात यायचे. दार लावले तरी त्याच्या खालच्या बाजूने हळूहळू सरकत यायचे. आणि गुपचुप लपून बसायचे. त्यांना बाहेर काढण्यासाठी दिवसातून किमान दोन वेळा तरी फरशीवर पाणी ओतावे लागायचे.त्या नंतर ही पिल्ले बाहेर पडायची.

आता हे कुठेच दिसत नाहीत. सगळी जागा सिमेंटच्या घरांनी व्यापली आहे. खरे तर हे सगळे निसर्ग साखळीचा महत्वाचा भाग असतात. तेच नष्ट होत चालले आहेत. अशाच छोट्या छोट्या गोष्टी निसर्गाचा समतोल बिघडवण्यासाठी कारण असतात.अशाच काही प्राण्यांच्या गोष्टी पुढच्या भागात बघू.

नीतिशतक निरूपण

अनुवाद आणि निरूपण
ह.भ.प.चंद्रहास शास्त्री सोनपेठकर

ज्योतिर्मय साहित्य

शशी दिवसधूसरो गलितयौवना कामिनी
सरो विगतवारिजं मुखमनक्षरं स्वाकृतेः।
प्रभुर्धनपरायणः सततदुर्गतः सज्जनो
नृपाङ्गणगतः खलो मनसि सप्त शल्यानि मे ।।

अर्थ – दिवसा निस्तेज झालेला चंद्र, तारुण्यानंतरची सुन्दर स्त्री, कमलविहीन सरोवर, सुंदर शरीराकृती असलेला विद्याविहीन व्यक्ती, धनासक्त स्वामी, दीर्घकाळापासून संकटग्रस्त सज्जन, आणि राजाच्या निकट असलेले दुर्जन या सातांना मी माझे मनातील शल्याप्रमाणे मानतो.

कवीश्रेष्ठ भर्तृहरी हे स्वतः एक राजा देखील होते. त्यामुळे त्यांनी समाजाकडे पाहताना कवी आणि राजा या दोनही भूमिकांमधून पाहीले. या श्लोकात त्यांच्या या दोनही भूमिका स्पष्ट होतात. एक कवी म्हणून आणि एक राजा म्हणून समाजातील कोणत्या गोष्टी त्यांना खटकतात, या विषयी कवीश्रेष्ठ भर्तृहरींनी या श्लोकात प्रतिपादन केले आहे.

ज्योतिर्मय साहित्य

मनुष्य हा दुसऱ्यावर जे प्रेम करतो ते स्वतःसाठी करतो आणि जे प्रेम स्वतःवर करतो ते स्वतः साठीच असते. कोणी कोणाचे पाप स्वीकारीत नसते. देव सुद्धा नारदाना बांधू शकत नाहीत पण वाल्याने त्यांना बांधून टाकले.

अज्ञान, प्राक्तन सदोष निंदा कर्मे पाप करायला प्रवृत्त करते. ज्ञाने.....

कथा ऐकता ऐकता धावते संकलन
मधुकर बोरीकर, 9403061886

नवरा जे पुण्य करतो त्यातील अर्धे पुण्य बायकोला मिळते पण पाप थोडेही बायकोकडे जात नाही.

बायकोचे पुण्य कणभर ही पती कडे जात नाही पण पाप मात्र अर्धे आपोआप पतीकडे जाते. हे मनुस्मृती सांगते.

जेव्हा आई, वडील, पत्नी, मुले पापात भागीदार होत नाहीत हे कळून वाल्या एकटा झाला. इथून परमार्था कडे जाण्याची भूमिका तयार झाली.

संसार सोडून वनी गेला आणि मनी वनिता चिंतु लागला! असे झाले तर यास एकटा पडणे म्हणत नाहीत. ज्या वेळी, आजवर ज्यांना माझे माझे म्हणत आलो, ते एका क्षणात दुरावले की, डोळे खाडकन उघडतात.

व्हावया भिकारी आम्हा हेच कारण व्हावया दुरी..
(तुकाराम म.)

वाल्या अंतर्मुख झाला त्याला कळाले की आपल्या जीवनात दोष आहेत हे त्या कळाले व तो धावत नारदा कडे गेला. त्यांना मुक्त केले त्यांच्या पायावर डोके ठेवले. तो म्हणाला माझे पाप कोणीही वाटून घेत नाही. या पाप कर्माचे आता प्रयोजन उरले नाही. आता मी काय करू?

क्रमशः

वेळेवर अन्नग्रहण नाही केले तर काय होते

ज्योतिर्मय साहित्य

खुप काम आहे, असे म्हणत अनेकजण जेवण टाळतात. परंतु आरोग्यासाठी हे अतिशय घातक ठरू शकते. यामुळे शरीरात विविध प्रकारचे आजार निर्माण होऊ शकता तसेच कार्यक्षमतेवर देखील वाईट परिणाम होऊ शकतो काही व्यक्ती वजन कमी करण्यासाठी जेवण टाळात पण आरोग्यासाठी हे घातक आहे.

हे आहेत दुष्परिणाम --

चक्कर येणे...

भुकेले राहिल्याने अशक्तपणा येऊन अनेकदा भोवळ येते.

ताण-तणाव...

भुकेल्या अवस्थेत शरीरात कोर्टिसोल नावाच्या हार्मोन्समध्ये वाढ होते. यामुळे तणाव जाणवतो.

लठ्ठपणा वाढतो...

भूक लागल्यावर वेळेवर अन्नग्रहण नाही केल्यास, वेळी-अवेळी खाल्लास, वजन वाढते, म्हणजे लठ्ठपणा वाढतो... वेळेत जेवण न केल्याने चयापचय प्रक्रिया बिघडते व फॅट्स शरीरात जमा होतात, यामुळे वजन

वाढण्यास सुरुवात होते. तेव्हा वजन नियंत्रणात ठेवायचे असेल तरं, भूक लागेल तेव्हा वेळेवर योग्य-पौष्टिक आहार घ्या

संकलन –
डॉ. प्रमोद ढेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)
पिंपरी-चिंचवड, पुणे.
आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक
संपर्क – ९२ ७१ ६६९ ६६९

आणि किमान २० मिनिटे व्यायाम करा.

मेंदूचे कार्य बिघडते...

ग्लुकोजच्या मदतीने मेंदूचे कार्य सुरू असते. यासाठी योग्य प्रमाणात आणि वेळेत जेवण करा. अन्यथा रक्तातील साखरेची पातळी खालावते. लक्ष केंद्रीत करण्याची क्षमता कमी होते.

चिडचिड होते...

भुकेमुळे जास्त चिडचिड होते. रक्तातील साखरेची पातळी खालावल्याने मेंदूप्रमाणे तुमच्या मूडवर याचा परिणाम होतो.

****

रवींद्रनाथ टागोर

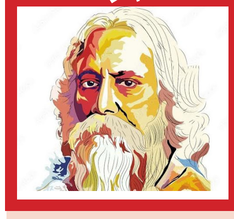

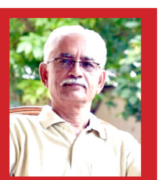

विश्वास देशपांडे,
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९९३२

रवींद्रनाथ टागोर : वारसा आणि कार्य

ज्योतिर्मय साहित्य

पण या सगळ्या कालावधीत छोट्या चारुशीचे मन मात्र तो जिंकू शकत नाही. आपल्या आईवडिलांसह सगळे लोक या तारापदवर प्रेम करू लागल्यामुळे चारुशीचा जळफळाट होतो आणि ती त्याचा द्वेष करू लागते. पण काही क्षण असे येतात की नकळत का होईना मनाच्या एका कोपऱ्यात कुठेतरी तिला त्याच्याबद्दल ओढ वाटते. या सगळ्या संमिश्र आणि गुंतागुंतीच्या भावना आहेत. जमीनदार आपल्या लाडक्या मुलीचे म्हणजे चारुशीचे लग्न तारापदशी करायचे ठरवतात. पण मनमौजी असणारा आणि कुठेही अडकून न पडणारा तारापद तेथून गुपचूप पळ काढतो. तो अतिथी बनूनच राहतो.

या कथेत रवींद्रनाथांनी सगळ्या पात्रांच्या मानवी स्वभावाचे विविध रंग दाखवले आहेत. पित्याचे हृदय असलेला आणि तारापदवर पित्याप्रमाणे प्रेम करणारा जमीनदार मतीलाल, तारापदवर मुलासारखी माया करणारी आई अन्नपूर्णा, हट्टी, दुराग्रही आणि द्वेष करणारी पण मनातून चांगली असलेली चारूशी. सगळ्यात लक्षात राहतो तो तारापद. तो सगळ्यात असूनही कशातही लिप्त होत नाही. रवींद्रनाथ त्याला गढूळ पाण्यात पोहणाऱ्या पांढऱ्या शुभ्र पंखाच्या राजहंसाची उपमा देतात. त्याने जग पाहिले आहे, अनेक लोकांना तो भेटला आहे. पण त्याने त्यांच्यातील सद्गुण तेवढे घेतले आहेत. वाईट गुणांपासून तो कोसो दूर आहे. एक प्रकारे हा मुलगा म्हणजे रवींद्रनाथांच्या व्यक्तिमत्वाचे प्रतिबिंब आहे असे म्हटले जाते. कारण त्यांचे निसर्गाबद्दलचे प्रेम, संगीत आणि कलागुणांची आवड, त्याचप्रमाणे सगळ्यात राहूनही सगळ्यांपेक्षा वेगळा अशा गुणांचे सुरेख मिश्रण असलेला हा तारापद आहे. रवींद्रनाथांच्या आणखी काही कथांबद्दल पुढील भागात जाणून घेऊ या.

जात्यावरच्या ओव्या......

नातेसंबंध : बहिण-भाऊ

दुबळा पावळा
भाऊ बहिणीला असावा,
काय करती बाई?
एका रात्रीचा विसावा ||२०||

बहिणीच्या घरी
भाऊ गेला लई दिसा,
गोफाचा करदोडा
बाई उकलती फासा ||२१||

संदर्भ : कै. गवणाबाई बोराडे
संकलन : सौ मनोरमा बोराडे

फास्टफुडमुळे वाढतोय कर्करोगाचा धोका

ज्योतिर्मय साहित्य

सध्या मुलांमध्ये स्टोन आणि कॅन्सर होण्याचे प्रमाण वाढले आहे. कॅन्सर सारख्या जीवघेण्या आणि असाध्य आजाराचे प्रमाण मुलांमध्ये वाढण्याचे कारण शोधण्यासाठी संशोधकांनी संशोधन केले. या संशोधनाचा अहवाल बमेडमध्ये प्रकाशित करण्यात आला. या अहवालात मुलांमध्ये स्टोन आणि कॅन्सरचे प्रमाण वाढण्यास फास्टफुडला जबाबदार धरण्यात आले आहे. संशोधकांनी असा दावा केला आहे की फास्टफुडमुळेच मुलांमध्ये स्टोन आणि कॅन्सरचे प्रमाण वाढले आहे. हा अहवाल मुलांसह पालकांच्याही डोळ्यात अंजन घालणारा आहे. आहारातील घटकांवर आरोग्य अवलंबून असते. रोजचा आहार चौरस असावा म्हणजे त्यात शरीराला आवश्यक असणाऱ्या सर्व पदार्थांचा समावेश असावा असे आहार शास्त्र सांगते. पण धावपळीच्या सध्याच्या काळात लोकांना स्वयंपाकासाठी आणि जेवणासाठी वेळ नाही मग आधार घेतला जातो तो फास्टफुडचा. अगदी लहानांपासून मोठ्यांपर्यंत सर्वच जण फास्टफुड आवडीने खातात. विशेषतः शाळकरी मुलांना तर फस्टफुड म्हणजे

पर्वणीच वाटते. घरी तयार केलेली भाजी पोळी खाताना किरकिर करणारे मुले फास्टफुड मात्र मिटक्या मारत खातात त्यामुळेच झटपट तयार होणारे आणि जिभेला हवेहवेसे वाटणारे हे पदार्थ सध्या भरपूर खपतात. जिभेला हवेहवेसे वाटणारे हे पदार्थ प्रकृतीला मात्र चांगले नसतात. झटपट तयार होणाऱ्या या फास्टफुडमध्ये साखर आणि मीठ यांचे प्रमाण खूप असते शिवाय ते भरपूर तळलेले देखील असतात. अतीप्रक्रिया केलेल्या या पदार्थात कोणतेही पौष्टिक घटक नसतात त्यामुळे या पदार्थांपासून दूर राहावे असा सल्ला डॉक्टर आणि आहार तज्ज्ञ देत असतात तरी लोक त्यांचे ऐकत नाही. तीन वर्षांपूर्वी एका फास्टफुड बनवणाऱ्या जगप्रसिद्ध कंपनीने हे मान्य केले होते की ही कंपनी तयार करीत असलेल्या साठ टक्के पदार्थात आणि शितपेयांमध्ये शरीराला पौष्टिक असे काही नाही. या कंपनीचे नुडल्स आणि कॉफी हे दोन पदार्थ जगप्रसिद्ध आहेत. शिवाय चॉकलेट, केक, पास्ता, केचप, वेफर्स, कुरकुरे यासारखे विविध पदार्थ ही कंपनी बनवते. विशेष म्हणजे हे पदार्थ लहान मुलांमध्ये प्रचंड लोकप्रिय आहेत. पालकही मुलंच्या हट्टापायी हे पदार्थ मुलांना देतात. मुले हे पदार्थ मिटक्या मारत खातात. कंपनीने या पदार्थात कोणतेही पौष्टिक घटक नसल्याचे मान्य करूनही पालक फास्टफुडचा हट्ट सोडत नाही. काही पदार्थात तर शरीरास हानिकारक घटक असतात तज्ज्ञांनी ते संशोधनाअंती सिद्ध करून दाखवले आहे. ज्या फास्टफुड पदार्थात शरीरास हानिकारक घटक असल्याचे सिद्ध झाले ते घटक कंपनीने काढून टाकल्याचे मान्य केले मात्र अजूनही असे अनेक पदार्थ आहेत की ज्यात शरीरास हानिकारक असणारे घटक आहेत व ते पदार्थ बाजारात सर्रास विकले जात आहेत. काही जगप्रसिद्ध कंपन्यांवर असे आरोप आहेत की त्यांच्या पदर्थात शरीरास हानिकारक घटक आहेत तरीही या कंपन्यांच्या फास्टफुड पदार्थांची लोकप्रियता कमी झाली नाही उलट वाढतच चालली आहे. फास्टफुडमुळे मुलांना अनेक आजरांना सामोरे जावे लागत आहे. अतिप्रमाणात फास्टफुड खाण्यात आल्यास हृदयरोग, मधुमेह आणि स्थूलतेचा धोका आहे. अतिप्रमाणात फास्टफुड खाणाऱ्यांना कर्करोगासारखा असाध्य आजार होऊ शकतो हे आता संशोधनानेच सिद्ध झाले आहे त्यामुळे आतातरी पालकांनी मुलांना फास्टफुड पासून दूर ठेवायला हवे. फास्टफुड ऐवजी दूध, पोळी, पराठे, चटणी, कडधान्यांच्या उसळी, पोहे, उपमा यासारखे पौष्टिक पदार्थ पालकांनी मुलांना खायला द्यावेत. मुलांना चविष्ट पदार्थ देण्याऐवजी पौष्टिक पदार्थ खायला देणे ही पालकांची जबाबदारी आहे.

श्याम ठाणेदार
दौंड जिल्हा पुणे
९९२२५४६२९५

शिक्षकांसाठी भारतीय ज्ञान परंपरेतून अध्यापनाची अंतर्दृष्टी या विषयावर वेबिनार संपन्न

ज्योतिर्मय साहित्य

पुणे – ''अभिज्ञान, पुणे'' या संस्थेच्या वतीने शिक्षकांसाठी आयोजित करण्यात आलेला '' २०२० – भारतीय ज्ञान परंपरेतून अध्यापनाची अंतर्दृष्टी'' हा विशेष वेबिनार यशस्वीरीत्या पार पडला. दुपारी २ ते ४ या वेळेत ऑनलाईन पद्धतीने झालेल्या या वेबिनारस शिक्षकांनी मोठ्या उत्साहाने सहभाग नोंदवला.

या वेबिनारचे उद्घाटन प्रा. डॉ. नारायण राजुरवार, अध्यक्ष, भाजपा शिक्षक आघाडी, प. महाराष्ट्र यांच्या प्रेरणादायी भाषणाने झाले. त्यांनी राष्ट्रीय शिक्षण धोरण २०२० च्या अनुषंगाने भारतीय ज्ञान परंपरेचा शैक्षणिक प्रक्रियेत कसा प्रभाव पडतो, याचे महत्त्व अधोरेखित केले.

प्रमुख संसाधन व्यक्ती म्हणून डॉ. चंद्रहास शास्त्री सोनपेठकर यांनी उपस्थित राहून भारतीय ज्ञान परंपरेतील विविध अध्यापन पद्धती, वेदांत, योग आणि जैन तत्त्वज्ञान, गुरुकुल प्रणाली, तसेच समकालीन शिक्षणाशी त्यांचा संबंध यावर सखोल माहिती दिली. वेबिनार मराठी आणि इंग्रजी या दोन्ही भाषांमध्ये घेण्यात आला, ज्यामुळे विविध भागांतील शिक्षकांना सहज सहभाग घेता आला. उपस्थित शिक्षकांनी चर्चासत्रात सक्रिय सहभाग घेतला व उपयुक्त प्रश्न विचारून सत्र अधिक समृद्ध केले. हा कार्यक्रम शिक्षकांच्या व्यावसायिक विकासासाठी आणि अध्यापनातील भारतीय दृष्टिकोन समजून घेण्यासाठी उपयुक्त ठरल्याची प्रतिक्रिया अनेक सहभागी शिक्षकांनी व्यक्त केली. ''अभिज्ञान, पुणे'' संस्थेने अशा उपक्रमांच्या माध्यमातून भारतीय शिक्षण मूल्ये शिक्षकांपर्यंत पोहोचवण्याचा संकल्प केला आहे. आगामी काळात असेच आणखी उपयुक्त वेबिनार्स आयोजित करण्यात येतील, असे आयोजकांनी सांगितले.

आशा सेविका ईश्वरीय कार्य करीत आहेत – बसवराज मंगरुळे

ज्योतिर्मय साहित्य

छत्रपती संभाजीनगर – जागतिक आरोग्य दिनानिमित्त श्रीयश प्रतिष्ठानच्या श्रीयश आयुर्वेद महाविद्यालय व रुग्णालय संशोधन केंद्राच्या वतीने सातारा आणि देवळाई परिसरातील आशा वर्कर्सचा सत्कार समारंभ आयोजित करण्यात आला होता. या कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे म्हणून श्रीयश प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष बसवराज मंगरुळे उपस्थित होते. कार्यक्रमाची सुरुवात दीपप्रज्वलन आणि सरस्वती वंदना करून करण्यात आली. दीपप्रज्वलन मा. बसवराज मंगरुळे आणि उपस्थित आशा कार्यकर्त्यांच्या हस्ते पार पडले.

श्रीयश आयुर्वेद महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. परेश देशमुख यांनी कार्यक्रमाची प्रस्तावना करताना आशा कार्यकर्त्यांच्या कार्याचे महत्त्व अधोरेखित केले. कार्यक्रमात बोलताना बसवराज मंगरुळे यांनी ''आशा'' कार्यकर्त्यांचे कौतुक करताना त्यांचे कार्य हे खरोखरच देवदूतासारखे असल्याचे म्हटले. त्यांनी सांगितले की, आरोग्य सेवेतील त्यांचे योगदान अतिशय महत्त्वाचे असून ग्रामीण व नागरी भागांतील आरोग्य सुधारण्यासाठी त्यांची भूमिका मोलाची आहे. कोविड काळात केलेले त्यांचे अतुलनीय योगदान विशेषतः उल्लेखनीय असून त्यांनी संकटाच्या काळात लोकांचे जीवन वाचवण्यासाठी दिलेली साथ अत्यंत प्रेरणादायक आहे, असेही ते म्हणाले.

या वेळी उपस्थित आशा वर्कर्स श्रीमती रत्नाताई आणि श्रीमती दिशा दाभाडे यांनी आपले मनोगत व्यक्त करताना आपल्या कामातील अडचणी आणि आव्हाने सांगितली. अनेक अडचणी असूनही आम्ही सर्वसामान्य लोकांच्या आरोग्यासाठी सजग आहोत आणि हीच आमची जबाबदारी असल्याचे त्यांनी नमूद केले.

कार्यक्रमात आशा कार्यकर्त्यांचा पुष्पगुच्छ व साडी देऊन सन्मान करण्यात आला. कार्यक्रमाचा समारोप आभार प्रदर्शनाने करण्यात आला.या प्रसंगी आयुर्वेद महाविद्यालयाचे प्राचार्य, उपप्राचार्य, शिक्षकवृंद, फार्मसी महाविद्यालयाचे प्राचार्य आणि विद्यार्थी,उपस्थित होते.

वाचकांना खिळवून ठेवणारा ऐतिहासिक दस्तावेज : आपली माणसं

ज्योतिर्मय साहित्य

प्रख्यात कवी, लेखक, समीक्षक प्रा. शिवाजी वाठोरे यांचा आपली माणसं हा ग्रंथ निश्चितपणे वाचकांच्या हृदयाचा ठाव घेणारा आहे, असे आपण ठामपणे म्हणू शकतो. त्यांना भेटलेली माणसं ही वेगवेगळ्या क्षेत्रातील आहेत. शेतकरी, शेतमजूर, शिक्षक, कलावंत, राजकारणी, समाज कार्यकर्ते, संस्थानिक, कवी, लेखक अशा अनेक व्यक्तिमत्त्वांचा वेध घेत ती वाचकांच्या समोर साद्यंत उभी करण्यात लेखक यशस्वी झाले आहेत, असेच म्हणावे लागेल. जवळजवळ ५९ व्यक्तिचित्रे प्रा. शिवाजीरावांनी वाचकांच्या समोर आणली आहेत. त्या त्या माणसांचं दिसणं, जगणं, वागणं, बोलणं, प्रत्यक्ष त्यांच्या लकबी, वृत्ती- प्रवृत्ती, विचार, राहणीमान, आणि त्या त्या व्यक्तिमत्वाच्या कार्याचा लेखाजोखा आपल्या कसदार लेखणीतून आकर्षकपणे मांडला आहे. सर्वच्या सर्वच व्यक्तिचित्रे काळजाला भिडणारी आहेत. लेखक सिल्लोड जि. छ.संभाजीनगर (औरंगाबाद) येथे वास्तव्यास असल्याने त्या प्रदेशातील बरीचशी व्यक्तिचित्रे सदरील ग्रंथात अवतीर्ण झाली आहेत. काही नाते संबंधातील, काही दूरची आहेत. काही साहित्य क्षेत्रातील आहेत. काही राजकारणी, समाजकारणी आहेत. या सर्वांच्या कार्याची माहिती वाचकांच्या पुढे त्यांनी साध्या आणि सरळ – सोप्या भाषेत मांडण्याचा प्रयत्न केला आहे. पहिल्याच प्रकरणात लेखकाने दलित साहित्याचे भीष्म, निर्व्यसनी, निर्भीड, सतत कार्यमग्न असणारे *डॉ. गंगाधर पानतावणेसर* यांच्या कार्यकर्तृत्वाचा आलेख मांडला आहे. लेखकांचा साहित्यिकांसोबतचा असलेला निकटचा संबंध व त्यांचे भावविश्व, त्यांनी चालवलेले *अस्मितादर्श* मासिक व आपल्यासारख्या नव्या पिढीतील लेखकांना त्यांच्याकडून मिळालेली संधी त्यामुळे अनेक लेखक घडले हे सांगायला विसरले नाहीत.

नवोदितांचा आधारवड- नागनाथ कोत्तापल्ले सर लेखकांचे मार्गदर्शक व गुरुवर्य त्यांच्याबद्दलही लेखकाने खूप छान मत व्यक्त केले. लोखंडाचे कण जसे लोहचुंबकाकडे आकर्षित होतात तसे ग्रामीण भागातील विद्यार्थी सरांकडे आकर्षित होत. अडचणीतील मुलांना ते अपील कोर्ट वाटत तर काहींना प्रेरणा देणारे ऊर्जा केंद्र तर नवोदितांना आधारवड होते. अशा भावना त्यांनी आपल्या गुरुवर्याविषयी व्यक्त केल्या. त्याचप्रमाणे

डोळसपणे जीवन जगणारा माणूस- प्रा. अविनाश डोळस

सामाजिक, राजकीय, शैक्षणिक क्षेत्रात कार्य. आंबेडकरी विचार संयतपणे मांडणारा परखड वक्ता म्हणून महाराष्ट्राला परिचित आहे. चळवळीचा एक निष्ठावंत पाईक. अनेकांना लिहिते बोलते करणारं एक व्यक्तिमत्व. लेखकांनी त्यांच्या कार्याचा विस्तृत आलेख त्यांच्या प्रकरणामध्ये मांडला.

पुरोगामी बा.ह.–बा.ह. कल्याणकर

रोखठोक बोलणारा, कवी, लेखक, पुरोगामी विचारवंत म्हणून सर्वश्रुत.तांबड फुटलं ह्या कवितासंग्रहास सोवियत लँड नेहरू पुरस्कार प्राप्त. लेखक त्यांना गुरुस्थानी मानत. त्यांच्या पुरोगामी लोकमित्र आणि युगकर्ता या मासिकात लेखकांनी अनेकदा लेखन केल्याची आठवणही ते सांगतात.

निस्सिम जिद्दी निगर्वी अधिकारी- प्राचार्य मदन साबळे. कामावर निष्ठा शाहू, फुले, आंबेडकर विचारधारेशी प्रामाणिक असणारा प्राचार्य.

रा.रं- प्राचार्य रा.रं बोराडे प्रसिद्ध ग्रामीण कथाकार. लेखकांचा त्यांच्याशी असलेला जवळचा संबंध व त्यांचे भावाविश्व त्यांनी सुंदर शब्दात टिपलेले आहे.

दिव्यांग पण सर्वोत्तम शिक्षक- भा. दो. पाटील

प्रौढ साहित्य निर्मितीसंबंधी मोलाची मदत या क्षेत्रातील त्यांना भीष्म पितामह ही उपाधी दिली जायची

मोठे मास्तर- प्राचार्य आर.के. इंचेकर

तन-मन-धनाने सहभागी होणाऱ्या एक उपक्रमशील प्राचार्य म्हणून ओळख.

शांत संयंत नि निगर्वी माणूस- डॉक्टर म.फ.जिलठे

प्राध्यापक जिलठे सरांची स्वतःची स्वतंत्र अशी विचारसृष्टी आणि उक्तीपेक्षा कृतीला महत्त्व देणारं हे व्यक्तित्व. बौद्ध

पुस्तक परीक्षण

अंभोरे बी.जी

वाड्:मयात स्वारस्य असणारे हे व्यक्तिमत्व.

प्राचार्य-नामदेवराव भाऊराव चापे

प्राचार्य पदाचे राजीनामा देऊन समाज करण्यात गुंतणारा हा एक समाजसेवक

एन.जी.–नारायण गवणाजी आरके.

वाड्या वस्तीवरील मुला-मुलींना प्रवाहात आणणारा अवलिया.

स्त्री संचालक- श्रीमती अर्चना अहिरे

ज्ञानसाधनातून समाजकारण करणारी, स्वतःचे इंग्लिश मिडियम ची शाळा उभी करणारी, संस्थाचालक होत असताना कोणकोणत्या दिव्यातून त्यांना जावं लागलं किती हालअपेष्टा सोसायला लागल्या, परंतु इच्छाशक्ती, कष्ट करण्याची तयारी, जिद्द, येणाऱ्या अडचणींना द्यावी लागणार तोंड, प्रतिकूल परिस्थिती असतानाही त्या धडपडत आहेत. लेखकानी त्यांचा जीवन संघर्ष मांडला.

अध्यापनात रमणारे राहुल मोरे-

इंग्रजी, मानसशास्त्र एम.ए.एम.फिल., इंटरनॅशनल करिअर कौन्सिलर कोच, उत्तम समुपदेशक, तरुण पिढीला योग्य मार्गदर्शन करणारा राहुल रामचंद्र मोरे

आठवणीतील ना.नि.–नारायण निवृत्ती मोरे

आपल्या शालेय जीवनातील शिक्षकांप्रती असलेली आदराची भावना लेखकाने व्यक्त केली. असे शिक्षक मिळणे दुरापास्त.

प्र.ई.–प्र.ई. सोनकांबळे

आठवणीचे पक्षी या पुस्तकांनी लेखकाच नांव जगभर पसरलं. पण निगर्वीपणा, साधं व्यक्तिमत्व, साधी राहणी, कुठल्याही प्रकारची अपेक्षां न धरणारा हा अवलिया प्राचार्य पदाची धुरा सांभाळत असताना प्रसिद्धीपासून दूर राहणारा अशा मोठ्या व्यक्तीच्या व्यक्तिमत्त्वाची ओळख करून दिली.

लेखकांचा समाजातील वेगवेगळ्या क्षेत्रातील व्यक्तीशी संबंध आला त्यामध्ये

भारुडकार- निरंजन भाकरे

आपल्या भारुडातून प्रबोधनाचं काम ते करत. समाजातील अनिष्ट रूढी, परंपरा, चालीरीती यावर ते परखडपणे भाष्य करत. प्रबोधनात्मक विविध भारुडे सादर करण्याचे काम निरंजन भाकरे यांनी केला एक हाडाचा कलाकार. त्यांचा *बुरगुंडा* सर्व महाराष्ट्राला परिचित आहे व तो अमेरिकेतही पोहोचवला.

भटक्याच्या वेदना वेशीवर टांगणारा लेखक कार्यकर्ता- के. ओ. गिऱ्हे*

शोषितांच्या प्रश्नांना वाचा फोडण्यासाठी लेखनी झिजवली, भटक्यांना मतदान कार्ड, आधार कार्ड, शिधापत्रिका, पक्की घरे बांधून मिळाली पाहिजे म्हणून रस्त्यावर उतरणारा कार्यकर्ता. गोपाळ समाजातील हा माणूस. भटक्या विमुक्ताची चळवळ गतिमान करण्याचे काम करणारा हा कार्यकर्ता.

सामाजिक कार्यकर्ते-किसनराव

वरुड पिंपरी (ता.सिल्लोड) येथील किसनराव भयानक दारूचे दुष्परिणाम, अंधश्रद्धा निर्मूलन, भारत जोडो आंदोलन, यामध्ये सहभाग. ज्येष्ठ कलावंत म्हणून तुटपुंजे मानधन. त्यातच त्यांची गुजराण करत. पुढच्या पिढीने शिकावं, शिक्षणाशिवाय तरणोपाय नाही हे सांगणारा. लोककलावंताचा मेळावा घेणारा हा अवलिया.

माझ्या मनातील खिवंसरा–राजेश गोकुळचंद खिवंसरा

सामाजिक क्षेत्रात काम करणारा जैन धर्मीय, सामूहिक विवाह सोहळ्यास मदत, रक्तदान शिबिर, आरोग्यशिबिर, कीर्तन महोत्सव, आयोजित करणारा लाखो श्रोते व त्यांना जेवण देणारा, राजकीय क्षेत्रात न जाता, सामाजिक जाणिवेतून काम करणारा कार्यकर्ता याची ओळख लेखकांनी करून दिली.

दिवंगत भैय्याजी- सीताराम अग्रवाल उपाख्य भैयाजी

(क्रमश)

मोनालीचा जीवन प्रवास...

ज्योतिर्मय साहित्य

संत तुकाराम महाराज म्हणतात... उचित जाणावे मुख्य धर्म आधी । चित्त शुद्ध बुद्धी ठायी स्थीर ।।

व्यवहारात, शिक्षणात किंवा अगदी परमार्थात देखील कुठलीही गोष्ट करायची असेल तर सर्वप्रथम ती गोष्ट अतिशय शुद्ध मनाने करावी. कोणत्याही प्रकारचा नकारात्मक विचार न करता स्वतःला त्या गोष्टीत गुंतवून घ्यावे.

माझ्या लोकमंगल प्राथमिक व माध्यमिक शाळा-पेंडसे नगर-आय टी आय जवळ,सातारा या शाळेतील २००९ साली दहावीमध्ये असणारी विद्यार्थिनी मोनाली तानाजी काळे हिने आपल्या स्वकर्तृत्वाने समाजामध्ये आदर्श निर्माण केला आहे. दहावीच्या परीक्षेपर्यंत मोनालीला एकटीने बाहेर जाण्याची कधी वेळच आली नाही. शाळेजवळच समर्थ कॉलनीमध्ये छोटेसे घर. वडील तानाजी काळे गवंडी काम करत. आई शांता काळे याना घरातील सर्व करावे लागे,त्यामुळे मोनाली सकाळी १० ते सायं. ५.३० वाजेपर्यंत शाळेतच असायची. शाळा हेच तिचे त्याकाळात दुसरे घर होते. घरापेक्षा ती शाळेतच जास्त असायची. पाहिलीपासून चौथीपर्यंत अनिल सुर्वे शिक्षक मोनालीला वर्ग शिक्षक होते. १९९९ साली पहिलीमध्ये शाळेत मोनालीने प्रवेश घेतला आणि सुर्वे सरांच्यामुळे तीचे गणित तसेच सर्वच विषय पक्के झाले. मोनालीचा दहावीच्या बोर्ड परीक्षेत ज्या शाळेत नंबर आला तो बघण्यासाठी कसे जावे हे समजेना. शाळेतील कोणाही विद्यार्थ्याचा त्या शाळेत नंबर नव्हता. नेमकी तिच्या घराशेजारी राहणारी मनाली काळे या दुसऱ्या शाळेत शिकणाऱ्या मुलीचा नंबर तिच्याच शाळेत आला होता. मोनाली म्हणते, मला वाटलं देवाच्याच मनात होत मी शिकावं. मोनालीला सोबत मिळाली. नुकतीच बहिणीची डिलीव्हरी झाली होती. घरची कामे करून तसेच बहिणीला मदत करून मोनाली ही मनालीच्या घरी जाई.मनालीचे घर सुखवस्तु कुटुंबाचे. तिची आई मनालीची वेणी घालून देणे, दप्तर भरून देणे,जेवणाचा डबा देणे हे तर करायचीच,तसेच रिक्षेमधून या दोघींना घेऊन परीक्षा सेंटरवर न्यायची. परीक्षा संपेपर्यंत सेंटरवरच थांबायची आणि दोघींना घेऊन परत यायची.मोनालीच्या आई-वडीलांनी अथवा मोठा भाऊ, संतोष काळे यांनी मात्र परीक्षेला ती कशी जात असेल याचा विचारच केला नाही. जातीय ना शेजारच्या मुलीबरोबर यातच समाधानी. मोनालीला वाईट वाटायचे.आपले आई-वडील परीक्षा केंद्रावर सोडायला येत नाहीत म्हणून.मुलींना जास्त शिकवायचे नाही हीच धारणा त्यांच्या कुटुंबात होती. आई-वडीलांनी शिक्षण नसतानाही मोठ्या दोन्ही मुलींना शाळेत शिकविले पण प्राथामिक शिक्षणच. जुन्या विचारांचे असल्यामुळे मुलींनी घराबाहेर पडायचे नाही असा शिरस्ता. मुलगी मोठी झाली म्हणजे लग्न करणे हेच त्यांच्या डोक्यात. त्यामुळे मोठी बहीण भाग्यश्री १६ वर्षाची असतानाच आणि तिच्यापेक्षा लहान जयश्री १६ वर्षाची असतानाच दोघींचीही लग्न करून देण्यात आली होती. मोनाली दहावी चांगल्या मार्कांने पास झाली. दहावी नंतर मोनालीला कॉलेजला जायचे होते परंतु कॉलेजला गेल्यावर मुली पळून जातात असे नातेवाईक बोलायचे म्हणून तिचे शिक्षण बंद करून लग्न करून द्यायचे आई-वडीलांच्या मनात होते. तसेच वडील तानाजी काळे परिस्तिथी नसूनही आपल्या सर्वांचे दिवसभर गवंडी काम करून,कष्ट घेउन संसार बघतात याची तीला माहिती होती. मोनालीला मात्र शिकायचे होते.मोनाली ही विचार करणारी असल्याने तिने जवळच असलेल्या आय.टी.आय. मध्ये जाऊन स्वतःच सर्व माहिती घेउन ब्युटी पार्लरच्या कोर्स साठी वडिलांना न सांगता प्रवेश घेतला.तसेच अकरावीत कन्याशाळेत प्रवेश घेतला. दीड़ वर्षाचा ब्यूटीपार्लरचा कोर्स पूर्ण करीत अकरावी परीक्षाही चांगल्या मार्कांने पास झाली. बारामतीचा योगेश मोरे जो केस-कर्तनालयाचा व्यवसाय करायचा त्याच्याशी अकरावी झाल्यानंतर मोनालीचे लग्न लावून देण्यात आले. लग्नानंतर योगेशच्या प्रोत्साहनामुळे मोनाली योगेश मोरे बारावीचे शिक्षण पूर्ण करू शकली.लग्नानंतर घरकामात तीचा संपूर्ण वेळ जायचा. लग्नानंतर साधारण पाच वर्षांनी मोनालीचे वडील तानाजी काळे यांचा मोठा अपघात झाला. परंतु वडीलांना आपण हॉस्पिटलच्या खर्चासाठी काहीच मदत करू शकत नाही याबद्दल तीला फार वाईट वाटले. तीचा मोठा भाऊ संतोष इंजिनीअर झाला होता.तो मुलगा असल्याने आई-वडीलांनी त्याला कष्ट घेउन शिकविले असल्याने त्याचे उत्पन्नाचे स्त्रोत चांगले होते. त्यानेच वडिलांचा सर्व हॉस्पिटलचा खर्च केला. पण तो बोलता बोलता म्हणाला, बघा तुम्ही तिघी बहिणींनी वडिलांच्या हॉस्पिटलचा काहीच खर्च केला नाही. मी एकट्यानेच सर्व भार उचलला. मोनालीच्या मनाला आपण

शिरीष चिटणीस

काहीच मदत न केल्याचे लागले. मोनाली एक मुलगी म्हणून वडिलांना एक रुपयाची मदत करू शकत नाही याबद्दल तीला लाज वाटली. नव-याकडेही पैसे मागू शकत नव्हती. मोठा भाऊ सहज बोलला,पण कुठतरी तिच्या मनाला लागलं आणि या खंत वाटण्यामुळेच आपण काहीतरी व्यवसाय करून उत्पन्न मिळविले पाहिजे ही उर्मी तिच्या मनात जागी झाली. बारामतीला सासरी गेल्यावर नव-याकडून मोनालीने नवी एक खुर्ची आणि एक आरसा घेऊन जागा भाड्याने मिळवून ब्यूटी पार्लर चालू केले. सुरवातीला एक रुपयाचीही कमाई होत नसताना सातत्य ठेवून पार्लर चालू ठेवले. सहा महिन्यानंतर मोनालीच्या संभाषणचातुर्य व पार्लर सेवेतील वैविध्य यामुळे व्यवसाय वृध्दींगत होत गेला. हळूहळू पार्लरला लागणा-या सर्व वस्तू घेत सुसज्ज चांगले पार्लर मोनाली काळे-मोरे ने उभे केले. काही पार्लरचे अँडव्हान्स कोर्सेस पुण्यात जाऊन पूर्ण केले. यासाठी नवरा योगेश मोरे आणि त्याच्या घरच्यानी मुलांना सांभाळण्याचे काम करून मदत केली.योगेश मोरे यांच्या आई-वडीलांचीही साथ मिळाली. व्यवसायाला जागा अपुरी पडू लागली. दोघांनीही मिळून आता एकाच ठिकाणी युनीसेक्स पार्लर चालू केले आहे. मोनाली आणि तीचा नवरा योगेश आता एकाच ठिकाणी काम करतात. पाच-सहा मुली आता मोनालीला पार्लरसाठी मदत करतात. ब-याच मुलींना पार्लरचे शिक्षण मोनालीने पैसे घेऊन दिले. पण ज्या मुलींकडे पैसे नाहीत आणि अडचण आहे त्यांना मोफत शिकविले. आज मोनाली काळे-मोरे बारामतीत सामाजिक कामातही आघाडीवर आहे. आई-वडीलांना कायमच पैशाच्या स्वरूपात मदत करत असते. मोनालीच्या आई-वडीलाना तसेच घरातील सर्वाना तीचे कौतुक आणि अभिमान वाटतोय.

मोनालीचा मुलगा श्लोक योगेश मोरे यांस तिने आधी डोनेशन देऊन तसेच फी भरून पाठशाळा क्रमांक तीन वालचंदनगर या इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेत घातले. पण त्तिथे त्याची प्रगती होत नाही हे बघून,कळंब येथील जिल्हा परिषदेच्या मराठी माध्यमाच्या शाळेत घातले. आता तो छान लिहितो, बोलतो आणि त्याची प्रगती झाली आहे. या शाळेत पहिलीपासून सेमी इंग्लिश आहे. फी नाही, डोनेशन नाही. मोनाली हे सर्व माझ्या शाळेत बालकुमार साहित्य संमेलनासाठी मागील महिन्यात आली तेव्हा सांगत होती. तीला एक मुलगीही आहे १० वर्षाची. तीचे नांव ईश्वरी. तीही चांगले शिक्षण घेत आहे. मोनाली जेव्हा आमच्या शाळेत पाहुणे म्हणून आली,तेव्हा आई-वडिलांना तसेच तिच्या बहिणीच्या मुलांनाही घेऊन आली होती. मोठ्या दोघी बहिणी भाग्यश्री आणि जयश्री त्यांच्या मुलांना मावशीचा आदर्श घ्या आणी मोठ्या व्हा असे सांगतात. मोनालीचा सत्कार केल्यानंतर तिने आम्हाला सांगून आई-वडीलांचाही सत्कार करून घेतला. आई-वडीलानी घेतलेल्या कष्टाची तीला जाणीव आहे. भाषण करताना मोनाली म्हणाली...मी शाळेत चिटणीस सरांचे भाषण मनःपूर्वक ऐकायचे. सर ऐकत असणा-या मुलांचे कौतुक करायचे. पण मला वाटायचे मला पुढे बोलवावे आणि भाषण करावयास सांगावे. पण मला कधीच सांगितले नाही. ती संधी मला आज मिळतेय. मी जेव्हा हे ऐकले तेव्हा माझ्या लक्षात आले २००९ सालापेक्षा मी विद्यार्थ्यांकडे आता अधिक लक्ष देतोय आणि प्रत्येकाला भाषण करण्यास प्रेरणा देतोय.

कामाच्या शोधात सोलापूरहून साता-यात आलेल्या मोनालीच्या आई-वडीलांनी समर्थ मंदीर बोगदा परिसरात एका छोट्याश्या झोपडीत राहून प्रगती केली. इथेच मोनालीचा जन्म झाला . वडिलांनी थोडेसे पैसे साठवून आमच्या शाळेच्या जवळच समर्थ कॉलनीमध्ये एक गुंठा जागा घेऊन हातात पैसे येतील तसे छोटेसे घर बांधले. आणि सर्व मुलांचे कल्याण केले. मोनालीचे वडील तानाजी काळे तिचे तोंडभरून कौतुक करतानाच मुलींना शिकविलेच पाहिजे हे सांगत असतात. त्यांना आपल्या मुलीबद्दल प्रचंड अभिमान आहे. कब्बडी, खो-खो, अभ्यास, यामध्ये प्राविण्य मिळविलेली मोनाली ही शाळेत, समाजात जे जे चांगले आहे ते ते वेचत स्वकर्तुत्वावर मोठी झाली. तिचे भाषण शाळेतील सर्व मुले अगदी शांततेत ऐकत होती. तीच्या भाषणानंतर पडलेल्या टाळ्या तसेच कार्यक्रम संपल्यानंतर तिच्याबरोबर फोटो काढण्यासाठी चाललेली मुलांची चढाओढ अजूनही माझ्या डोळ्यासमोर तरंगते आहे. मोनालीच्या शाळेत येण्याने आणि कर्तुत्वाने मला मिळालेला आनंद अवर्णनीय. तीचा कष्टमय आदर्श जीवन प्रवास नक्कीच प्रेरणादायी आहे.

क्रांतिवीर मंगल पांडे यांचे हौतात्म्य

ज्योतिर्मय साहित्य

अठराशे सत्तावन साल. इंग्रजांच्या कंपनी सरकारचा अंमल हिंदुस्तानवर चालू होता. इंग्रजी सत्तेचा पाऊल हिंदुस्थानात पक्क रोवल गेलं होतं. पण त्याच्याबरोबर या परकी राजवटीविरोधात प्रजेत असंतोष निर्माण झाला होता. हळू हळू तो वाढत होता. सत्ता काबीज करण्यासाठी इंग्रजांनी इथल्या लोकांवर नानाप्रकारची जुलूम, अन्याय चालवले होते. गोरगरिबांना पैशा अडक्याचे नोकरीचे आमिष दाखवून त्यांना पाठवीत होते . याच सुमारास फौजेतल्या शिपायांना नवीन रायफली देण्यात आल्या होत्या आणि त्याच्या नवीन काडतूसांच्या आवरणाला गाईची वा डुकराची चरबी लावलेली आहे. अशी वार्ता फौजेत पसरली होती. काडतूसांची ही आवरणे दातानी तोडावी लागत असत. या वार्तेने हिंदू-मुसलमान शिपायांमध्ये असंतोष माजला. कारण हिंदूंना गाय पवित्र मुसलमाना डुक्कर निषिद्ध.

पलटणीतील एक बलदंड बहाद्दर तर संतापानं इंग्रजी सत्ता नष्ट करण्याच्या जिद्दीने पेटून उठला. त्याचं नाव होतं ‘‘मंगल पांडे‘‘. हा ब्राह्मण शिपाई फौजेत

ही नित्य स्नान-संध्या पूजाअर्चा करीत असे. परकी इंग्रजी सत्ता त्याला जाचत असे.

स्मरण क्रांतिविरांचे

संतोष भोसेकर.

स्वातंत्र्याची तहान त्याला बेचैन करीत असे.

२९ मार्च १८५७ रविवारचा दिवस. इंग्रज अधिकारी सुट्टी आरामात मौजमजेत घालवीत होते. पण मंगल पांडे अस्वस्थ होता. खवळलेला होता.अधीर बनला होता. त्यांन आपली बंदूक खाडकन उचलली. त्वेषाने बाहेर पडला. मोठ मोठ्याने गर्जना करू लागला. आपल्या सोबत्यांना हाका मारू लागला.

‘‘ उठा! मर्द हो उठा! आता माघार घेऊ नका. बंधुंनो चला. शत्रूवर तुटून पडा. तुम्हाला तुमच्या देवाची, धर्माची, देशाची शपथ आहे. चला! उठा! देशभक्त करा. हाती शस्त्र धरा! शत्रूला नेस्तनाबूत करा !‘‘.

मंगल पांडे यांच्या या वीरश्रीयुक्त गर्जना ऐकून छावणीतले सैनिक बाहेर आले. मंगलचा तो रुद्रावतार पाहून थक्क झाले. इंग्रजांविरुद्ध युद्ध खेळले. इंग्रज अधिकाऱ्याला मारले. मंगल पांडे यांना ताब्यात घेतले.

८ एप्रिल १८५७ तळ्याकाठी वधस्तंभ उभारण्यात आला होता. पण बराकपुरातील एक जण ही मंगल पांडेला फाशी द्यायला तयार नव्हता. म्हणून कलकत्त्याहून चार् जण आणण्यात आले. मंगल पांडे यांनी मोठ्या धैर्याने फास आपल्या गळ्याभोवती अडकवला. क्षणार्धात त्याची प्राणज्योत मालवली.

मंगल पांडे हुतात्मा झाले. स्वातंत्र्यलढ्यातला पहिला हुतात्मा ठरला. त्यांच्या पवित्र हौतात्म्यांन असंख्य भारतवीरांच्या हृदयात स्वातंत्र्याची ज्योत प्रज्वलीत झाली. मंगल पांडे या नावाला स्वातंत्र्याचं शौर्याचं, वीरतेच वलय प्राप्त झालं. वीरमाता आपल्या बालकांना मंगल पांडे हे नाव उच्चारायला शिकवू लागल्या. लोक त्याचं नाव अभिमानाने घेऊ लागले. मंगल पांडे यांच्या पहिल्या गोळीने क्रांती युद्धाचा प्रारंभ झाला.

हुतात्मा मंगल पांडे यांच्या वीर स्मृतींना विनम्र वंदन.

नवा चित्रपट – देवमाणूस

सई ताम्हणकर आता थिरकणार लावणीवर !

ज्योतिर्मय साहित्य

महाराष्ट्राची हास्य जत्रा या मालिकेद्वारे बोल्ड, ब्युटीफूल आणि बिनधास्त हे बिरुद धारण केलेली सई ताम्हणकर दर आठवड्याला प्रेक्षकांच्या भेटीला येत असते. अनेक चित्रपटांमधून तिने विविध भूमिका साकारुन आपला एक प्रेक्षकवर्ग निर्माण केलेला आहे. तर अशी ही सई ताम्हणकर आपल्या आगामी चित्रपटात लावणीनृत्य सादर करणार आहे. ‘‘ देवमाणूस ‘‘ हे त्या चित्रपटाचे नाव आहे.

सई ताम्हणकर सादर करीत असलेल्या लावणीनृत्याच्या बातमीने ‘देवमाणूस’ या चित्रपटाची घोषणा झाल्यापासून तो यावर्षीच्या बहुचर्चित मराठी चित्रपटांपैकी एक ठरला आहे. तेजस देऊस्कर दिग्दर्शित आणि लव रंजन तसेच अंकुर गर्ग यांच्या ‘लव फिल्म्स’ निर्मित, या चित्रपटात महेश मांजरेकर, रेणूका शहाणे आणि सुबोध भावे यांच्या महत्त्वपूर्ण भूमिका आहेत.

या चित्रपटाबद्दल सई सांगते, ‘‘लव फिल्म्ससोबत काम करण्याची आणि ‘देवमाणूस’ परिवाराचा भाग होण्याची संधी मिळाल्याने मी खुप आनंदी आहे. अशा प्रतिभावान टीमसोबत काम करणे एक अविस्मरणीय अनुभव आहे. पहिल्यांदाच मी माझ्या कम्फर्ट झोनच्या बाहेर जाऊन लावणी सादर करत आहे आणि माझ्या चाहत्यांनी तसेच प्रेक्षकांनी ती पाहावी,

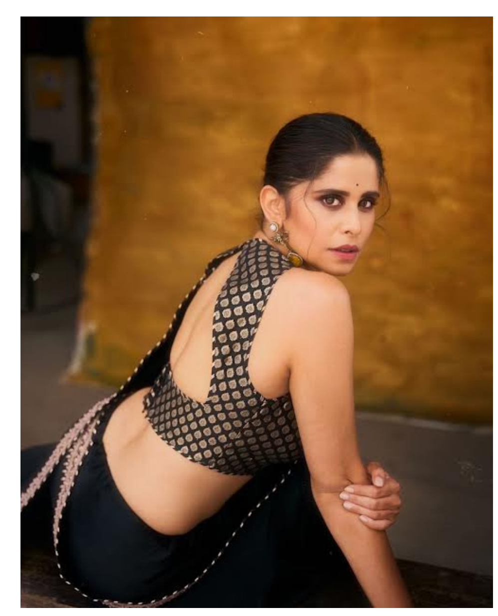

यासाठी मी खूप उत्सुक आहे. आत्ताच फार काही सांगू शकत नाही, मात्र मी जे काही सादर करणार आहे, ते प्रेक्षकांसाठी एक नवीन आणि वेगळा अनुभव ठरेल, याची मला खात्री आहे!’’ ‘लव फिल्म्स’ प्रस्तुत ‘देवमाणूस’, तेजस प्रभा विजय देऊस्कर दिग्दर्शित आणि लव रंजन , अंकुर गर्ग निर्मित, हा चित्रपट लवकरच प्रेक्षकांच्या भेटीला येत आहे

विजय न्यायाधीश

***

नात्यां पलीकडचं नातं .. शेजारी ‘‘अस्सा शेजार सुरेख बाई’’

ज्योतिर्मय साहित्य

काही नाती ही नात्यांच्या पलीकडली असतात. मनुष्य हा मुळातच समाजप्रिय असतो.त्याला अन्न, वस्त्र, निवारा याबरोबरच माणसाच्या प्रेमाची, सहवासाची, सोबतीची, आधाराचीसुद्धा गरज असते. त्यातूनच कुटुंबव्यवस्थेचा उदय झाला. सुरुवातीला एकत्र कुटुंबपद्धत होती. आजी, आजोबा, चुलते, भावंडे सर्व एकत्र रहात होते. पुरुषांचा घरात दरारा, रुबाब काही औरच होता. मानसन्मान राखला जाऊन सर्वांत मोठ्या व्यक्तीचा शब्द अंतिम असायचा. तेंव्हाही मोठे वाडे असायचे, सणवार, लग्नकार्य, देवधर्म, उत्सव, सुख दुःखाचे प्रसंग अशावेळी आपल्या परिवारासोबतच इतर नातेवाईक, आजूबाजूचे लोक म्हणजेच शेजारीही सामील असायचे. पुढे काळाच्या ओघात माणसे बदलली. कुटुंब विभक्त होत छोटी होत गेली. तेंव्हा वाड्यांच्या बरोबरच जास्त घरांची गरज वाढत चालली आणि चाळी, आळ्या, गल्ल्या उदयास आल्या. नातलग दूर असल्यामुळे शेजारी म्हणजे सख्ख्यांइतकेच जवळचे असे हे सख्खे शेजारी असण्याची गरज वाटायला लागली आणि मग त्यातूनच हे शेजार्यांचे गोड नाते जन्माला आले.

आमचे बालपण सोलापुरातील चौपाडातील एका सुंदर वाड्यात गेले. वाडा म्हणजे आमचे एक कुटुंबच होते म्हणाना ! आमच्या वाड्यात आमच्यासहित पाच कुटुंब होती. प्रत्येकाना दोन दोन खोल्या आणि मध्यभागी प्रशस्त अंगण, त्यामध्ये एक सुंदर तुळशी वृंदावन दोन बाजूना दोन मोऱ्या म्हणजेच कपडे धुणे, भांडी घासण्यासाठी

सर्वांसाठी कॉमन जागा होती. त्यात भला मोठ्ठा काळाभोर दगडी पाटा सुंदर टाके मारलेला बसवलेला होता त्यावर सर्व बायकांची सकाळी सहा वाजल्यापासून जोरजोरात आपटून, लाकडी बडवणीने बडवत कपडे स्वच्छ पाणी असेपर्यंत धुण्यासाठी चढाओढच असायची. बरोबर सहा वाजायच्या आधी पाच मिनिटे तरी नळातून हवेचा आवाज जोरजोरात फुर्र फुर्र असा यायचा तेंव्हाचा तो प्रसंग खूपच अविस्मरणीय होता. हवा सुटली म्हटले की घराघरातून बादल्या, घागरी, हंडे, भांडे यांचे जोरजोरात आपटाआपटीचे आवाज, आंघोळीसाठी बंब पेटवून पाणी गरम करून पाणी येण्याच्या आत सर्वांच्या अंघोळी उरकायच्या म्हणजे रिकामे झालेले पिंप, कळशा, बादल्या,

लहान मोठ्ठी भांडी दिवसभराच्या वापरासाठी पुन्हा भरून ठेवायच्या. मग त्यासाठी नंबर लावायचे, आणिअक्षरशः नळावरची भांडणं म्हणजे शिव्या, मारामारी तावातावात असायची.

आणि गम्मत म्हणजे पाणी गेले तासाभरात की दुसऱ्याच क्षणी हसत खेळत जणू काही झालेच नव्हते असे रुटीन सुरु व्हायचे सर्वांचे. दुसरी मजा या गोष्टीची वाटायची की, जर कोणाकडे पाहुणे आले किंवा गावावरुन येणार असले तर मात्र हेच लोक स्वतः होऊन त्यांना आधी जास्तीचे आपल्या वाट्यातील पाणी पण द्यायचे मग आज कोणाकडे काय आहे, कोण येणार जाणार सर्व चौकशा व्हायच्या बायकांच्या. उन्हाळ्यात तर खूपच मज्जा असायची. दररोज एकेका घरातील कुरडया, पापड, सांडगे, वगैरे व्हायचे. सगळ्या बायका ठरवून एकेकीच्या कामात मदत करायच्या, त्यामुळे कोणाच्याही घरातले असले तरी आम्ही मुले गच्चीवर सर्वांत आधी बशा, चमचे, तुपाचे तामले घेऊन हजर असायचो मनसोक्त खाऊन झाल्यावर दुपारी अर्धवट वाळलेले सांडगे, कुरड्या, पापड हळूच गपचूप खाण्यात काही वेगळीच मजा यायची. कोणते लांडगे सांडगे गायब करणार हे ते घालणाऱ्यांनाही अपेक्षितच असायचे.

उन्हाळ्यात आईस्क्रीमचा प्रोग्राम तर खूपच जंगी असायचा. लाकडी बादलीसारखे मशीन भाड्याने आणायचे. त्यात खडे मिठ घालून बर्फाचे खडे घालून मध्ये भांड्यात आटवलेले दूध, साखर, इसेन्स, रंग वगैरे घालून मशीनचा दांडा जोरजोरात उत्साहात आळीपाळीने फिरवून मस्त आईस्क्रीम बनवायचे. सर्वजण एकत्र बसून हसतखेळत मनसोक्त आईस्क्रीम खायचे. खूप मज्जा वाटायची. त्या थंडगार आईस्क्रीमची चव गार गार, गोड आणि इतकी सुरेख होती की ते संपूच नये असे वाटायचे. संध्याकाळी आम्ही सर्व मुले हुतात्मा बागेत खेळायला जायचो.बागेत घसरगुंडी, झोका आणि सर्व खेळ खेळून झाले की बकुळीचे मोठ्ठे झाड असलेली एक मस्त जागा होती तिथे येऊन बकुळीची खाली पडलेली सुंदर, नाजूक फुले वेचायची.मग आवडता प्रोग्राम म्हणजे मोठ्ठे वर्तमानपत्र हिरवळीवर पसरायचे आणि त्यावर घरून येताना चुरमुऱ्याचा चिवडा, शेव घालायचे आणि सर्वजण त्याच्याभोवती गोल बसून एकत्र तुटून पडायचो. कधी कधी हिराचंद नेमचंद वाचनालयात जायचो चांदोबा, चंपक, अमृत, पंचतंत्र वगैरे गोष्टीची पुस्तके वाचताना इतके रंगून जायचो की वेळ कसा गेला भूरकन ते समजायचेच नाही.

सौ. स्नेहा मुसरीफ, पुणे

त्यावेळी सर्वांकडे रेडिओ नसायचे. शेजारी नाना कुलकर्णी आणि दयानन्द कॉलेजला प्राध्यापक असलेले दादा कुलकर्णी यांच्याकडेच रेडिओ होते. आकाशवाणी वरून सकाळी सुरेल, गोड भक्तिगीते , बातम्या ऐकायला मजा यायची. आजही तो दमदार आवाज कानात घुमतो, ‘‘आकाशवाणी पुणे, सुधा नरवणे प्रादेशिक बातम्या देत आहे..‘‘ बुधवारची संध्याकाळ तर कधी येते असे व्हायचे. दादा कुलकर्णी हे कडक शिस्तीचे ! सतत वर्तमानपत्र गीता, दासबोध, ज्ञानेश्वरी आणि इतरही काही ना काही वाचत असायचे. डोळ्यांवर सोनेरी काड्यांचा सुंदर चष्मा, राहणी अगदी थाटात, कायम गंभीर, कडक इस्त्रीचे कपडे , कमी बोलणे यामुळे आम्हा मुलांना तर त्यांचा खूपच दरारा वाटायचा. बुधवारी संध्याकाळी त्यांच्याकडे असलेल्या रेडिओवर बिनाका गीतमाला हाअमिन सायानी यांच्या भारदस्त आवाजात सादर होणारा हिंदी गाण्याचा सुंदर कार्यक्रम ऐकण्यासाठी सर्व मुले आणि मोठी माणसेही जमायची. कुणीआवाज केलेला दादाना चालायचा नाही म्हणून सगळे गुपचूप कार्यक्रम ऐकायचे आणि नंतर बाहेर आल्यावर चर्चा व्हायची.दुपारी सरबतलिंबू, दगड का माती,लपंडाव,लंगडी,शिरापुरी, आईचं पत्र हरवलं, असे कित्तीतरी खेळ दुपारी खेळायचो. मग गृहपाठ करून संध्याकाळी हातपाय धुवून सर्व मुले तुळशीसमोरदिवा लावलेलाअसायचा तिथे एकत्र शुभंकरोती पासूनपरवचा म्हणायचो

नंतर अंगतपंगत ठरलेली असायची. आपापली ताटे आणून मोठ्ठा गोल करून बसायचे आणि मग चोरघास म्हणून एकेकाने कोणाच्याही ताटातून एक घास खायचा आणि तेंव्हा सर्वांनी डोळे मिटलेले असायचे आणि मग उघडून ओळखायचे कोणाच्या ताटातून कशाचा घास खाल्ला? खूप मजा यायची.लता ,साधना, मिट्टू.. सुवर्णा, माया, मंजू आणि मी अशा सर्व मैत्रिणी इतक्या घट्ट धाग्यात जणू गुंफल्या गेलो होतो. ते दिवस, तशा मैत्रिणी मिळणे हे नशिबातच असावे लागते.

(क्रमश)

हे जरनल संपादक व प्रकाशक संजय व्यापारी यांनी १०१, सी विंग, सिल्व्हर स्पेस सोसायटी, विशाल नगर, पिंपळे निलख, पुणे-४११००१ (महाराष्ट्र) येथून प्रकाशित केले. (पीआरबी कायद्यानुसार संपादकीय जबाबदारी यांची आहे. या अंकात प्रसिद्ध झालेल्या प्रत्येक बातमी, लेख व जाहिरातींशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. सर्व वाद पुणे न्यायालयाच्या कक्षेत) E-mail-jyotirmaysahitya@gmail.com, Mob. 7743918559